

## TÜRKİYE KİTAPLIKLARINDAKİ NEVAİ YAZMALARI

AGÂH SIRRI LEVEND

Türk dilini Türkiye Türkçesinden, Türk edebiyatını Güney-Batı lehçesi ürünlerinden ibaret sananlar, büyük Türk şairi Ali Şir Nevai'yi pek hatırlamazlar. Hatırlasalar da önemli saymazlar. Nevai'nin eserleriyle en olgun bir dereceye erişen Orta-Asya edebî dilini kaba ve zevksiz bulurlar. "Çağ, yasak, karakol, ulus, otağ, oymak, kalpak, ulak, tümen" gibi bugün seve seve kullandığımız birçok kelimenin Orta-Asya'dan geldiğini düşünmiyerek, yazı dilimize o lehçeden kelime girecek diye ürkerler.

Halbuki Ali Şir Nevai, bir bütün olarak ele almak zorunda bulunduğumuz Türk edebiyatının temel taşlarından biri ve en önemlisidir. Türk edebiyatında ilk "Hamse" olarak, onun beş büyük mesnevisinden toplanmış eser bugün elimizde bulunuyor. Bunlar incelenmeden, edebiyatımızda mesnevi çığırının gelişimi açıklanabilir mi? *Mecâlisü'n-nefâ'is* Türkçe yazılmış ilk şairler tezkiresi olarak kaynakların başında yer alır. Bunu incelemeden XV. yüzyılın edebî durumu hakkında verilecek hüküm tam ve doğru olabilir mi? *Muḥâkemetü'l-luğateyn* Türk dilinin bir kurtuluş anıtıdır. Bu eseri, dilde milliyetçiliğin bir bayrağı gibi bugün elimizde taşıyoruz.

Nevai'nin her eseri, onun ayrı bir yüzünü ve devrinin ayrı bir özelliğini aksettirir. Bunun içindir ki, bu milliyetçi fikir ve sanat adamını bütün eserleriyle tanımak zorundayız.

Geçen yıl, Nevai'nin eserlerinin bir listesini yayımlamıştım.<sup>1</sup> Şimdi de Türkiye kitaplıklarında tesbit ettiğim Nevai yazmalarının genişçe bir "tavsif"ini edebiyat âlemine sunuyorum.

\* \* \*

Kitaplıklardaki yazmaları iyice takibedebilmek için, Nevai'nin eserlerinin listesini gözönünde bulundurmak gerekir. Nevai'nin gerek kendi sözlerine, gerek elde bulunan nüshalara göre eserleri şöyle sıralanabilir:

<sup>1</sup> Bk. *Türk dili araştırmaları yillığı-Belleten*, 1957.

## DİVANLARI :

I. *Dībāce* : Nevai'nin, Baykara'nın teşvikiyle H. 873=M. 1469 ile H. 887=M. 1482 yılları arasında *Bedāyi' u'l-bidāye* adı altında tertip ettiği ilk divanın önsözü. دیوانی نینک غزل سرای لاری kelimeleriyle başlar. Gerek "Külliyat"larda, gerek "divanlar külliyyatı" ile *Ġarā'ibü'ş-şığar* nüshalarının başında bulunan ve *Huṭbe-i devāvīn* adını taşıyan *Dībāce* budur <sup>2</sup>.

II. *Dībāce* : Bu ilk divan dan sonra yazdığı şiirleri toplayarak *Nevādirü'n-nihāye* adını verdiği ikinci divanın önsözü. Bu *Dībāce* meydana yoktur. Ancak Nevai son *Dībāce*'sinde *Nevādirü'n-nihāye* için bir *Dībāce* yazdığını kaydediyor.

III. *Dībāce* : Ölümünden iki yıl önce, H. 904=M. 1449/99 da 60 yaşında iken bütün şiirlerini toplayarak dört divana ayırdığı zaman yazdığı önsöz. Şair bu *Dībāce*'de, *Bedāyi' u'l-bidāye* ile *Nevādirü'n-nihāye*'nin tertibinden sonra daha birçok şiir yazdığını, Baykara'nın "yine iki divan tertib" edilecek kadar çok olan bu şiirleri toplamasını emretmesi üzerine, o güne kadar yazdığı şiirleri toplayarak meydana getirdiği esere *Hazāyinü'l-ma'ānī* adını verdiğini, nihayet bu şiirleri hayatının dört devrine, çocukluk, gençlik, olgunluk, yaşlılık devrlerine göre ayırarak dört divan meydana getirdiğini söylüyor. Bu dört divan şu adları taşımaktadır :

*Ġarā'ibü'ş-şığar,*  
*Nevādirü'ş-şebāb,*  
*Bedāyi' u'l-vasat,*  
*Fevā'idü'l-kiber,*

Farsca divanı: (Başına eklediği Farsca önsözle ve kasideleriyle birlikte, H. 902=M. 1496),

## HAMSESİ :

*Ġayretü'l-ibrār* ( H. 888=M. 1483, ilk mesnevisi),  
*Ferhād ü Şirīn* (H. 889=M. 1484, ikinci mesnevisi),

<sup>2</sup> "Huṭbe-i devāvīn" adına bakarak, bunun dört divan için yazılan önsöz olduğun sanılabilir. Netekim Belin böyle sanmıştır (*Notice Bibliographique et litte. aire sur Mir Ali Chir-Nevai, Journal Asiatique, 5.seri, c. XVII, şubat-mart 1861, s. 145-256*). Halbuki Nevai, bu önsözü *Bedāyi' u'l-bidāye* adı altında topladığı ilk divanı için yazmış ve buna "Fihrist" ve "Dibace" adını vermiştir. Bu *Dībāce*'ye sonradan "Huṭbe-i devāvīn" denilmiştir. Belin, Nevai'nin *Bedāyi' u'l-bidāye* ve *Nevādirü'n-nihāye* adlarını verdiği ilk iki divanın hayatının sonlarına doğru topladığını söylemekle de yanılmıştır.

*Mecnûn u Leylî* (yazıldığı tarih bilinmemekle beraber H. 889=1484 de yazdığı sanılmaktadır, üçüncü mesnevisi),

*Seb'a-i seyyâre* (H. 889=M. 1484 ile H. 890=M. 1485 arası, dördüncü mesnevisi),

*Sedd-i İskenderî* (H.889=M. 1484 ile H. 890=M. 1485 arası, beşinci mesnevisi).

DİVANLAR İLE HAMSE DIŞINDA KALAN ESERLERİ :

*Çihil hadîs* (H. 886=M. 1481-82),

*Vakfiyye* (H. 886=M. 1481-82),

*Nazmü'l-cevâhir* (H. 890=M. 1485),

*Târîh-i enbiyâ ve hükemâ* (H. 890=M. 1485 den sonra),

*Târîh-i mülûk-i Acem* (H. 890=M. 1485 den sonra),

*Hâlât-ı Seyyid Hasan Erdeşîr* (H. 896=M. 1490-91),

*Mecâlisü'n-nefâ'is* (H. 897=M. 1491-92),

*Münşe'ât* (H. 897=M. 1491-92 den sonra),

*Risâle-i mu'ammâ* (Farsca yazılan bu eserin de hangi tarihte yazıldığı belli değildir; Câmî'ye sunulduğu için H. 898=M. 1492 den önce yazılmıştır),

*Hamsetü'l-mütehayyirîn* (H. 898=M. 1492 den sonra),

*Mizânü'l-evzân* (H. 898=M. 1492 den sonra),

*Hâlât-ı Pehlevân Muhammed* (H. 900=M. 1494-95 den sonra),

*Nesâ'imü'l-mahabbe* (H. 901=M. 1495-96),

*Lisânü't-tayr* (H. 904=M. 1498-99),

*Muhâkemetü'l-lugateyn* (H. 905=M. 1499),

*Sirâcü'l-müslimîn* (H. 905=M. 1499-1500),

*Maḥbûbü'l-kulûb* (H. 906=M. 1500-1501),

*Münâcât* (Külliyat nüshalarının başında bulunan bu mensur eserin hangi tarihte kaleme alındığı belli değildir.)

*Münşe'ât* (Farsca, hangi tarihte toplandığı belli değildir),

Not :

a) I. Külliyyattaki her eserin başı ve sonu verilmiştir.

b) II. Külliyyat, eserlerin sıraları bir yana, birincinin tamamıyla aynı olduğundan, yalnız nüshanın başıyla sonu verilmiş, öteki eserlerin başı ve sonu verilmemiştir.

c) Öteki eserlerde, her eserin ilk nüshasının başı ve sonu verilmiş, öteki nüshalarda, ancak değişik olanların başıyla sonu verilmiştir.

ç) Her nüshadaki imlâ şekli olduğu gibi alınmıştır.

## KÜLLİYAT

## I

Topkapı, Revan Ktp., No. 808

Cilt koyu kahverengi meşin, bütün kapak yıldız kabartma çiçekler, şekiller ve yer yer serpmeye mavi minelerle süslü, kenarda çerçeve içinde yıldız kabartma kitabeler; cildin içi açık kahverengi meşin, ortada türlü renklerle süslü şekiller, kenarda çerçeve içinde yalnız kitabeler, onun da kenarında yine yıldız çerçeve içinde mavi üzerine siyah çizgilerle süslü kitabeler; miklepli, miklebin dışı ve içi, kitabın dışı ve içi gibi.

Zahriyede I. Mahmud'un vakıf mührü, karşığı sayıfada yuvarlak tezhib ortasında” لصاحبه السعادة والسلامة وطول العمر مآناحت حمامه” yazılı; v. 1 b ile 2 a da iki minyatür, v. 2 b - 3 b de münacat, münacat'taki satır araları yıldız üstüne mavi beneklerle süslü, v. 4 a da sayıfa ortasında renkli çiçeklerle süslü bir tezhib, içinde beyaz yazıyla كتاب خطبه دواوين من كلمات امير عيشير المشتهر بنوايى öteki eserlerin zahriyeleri de, v. 4 a da olduğu gibi tezhibli, ortalarında eserlerin adları yazılı, başlıklar da tezhibli, bahis başları manzum eserlerde yalnız çerçeve ve küçük kitabeler içinde, mensur eserlerde kırmızı mürekkeple sayıfa ortasında gömme, bu bahis başlıklarındaki satır araları zer-efşan, sayıfa kenarları mavi ve yıldız çizgilerle çerçevesiz, mısra araları cedvelli.

Cildin eni boyu 32, 1 x 23, 5 cm, yazının 25,6 x 16, 8 cm, bazı sayıfalarda değişik; kâğıd âbadi, yazı ta'lik, manzumeler 4 sütun üzerine, varak sayısı 802, her sayfada satır sayısı 27; müstensihî Derviş Muhammed Tâkî, istinsah tarihi 901.

İçindekiler :

*Münâcât* v. 2 b - 3 b.

Başı :

بسم الله الرحمن الرحيم زهى اسمينك عظيم رحمن لى ورحيم ليغينك واجب التعظيم اسم سنيك  
اسمينك ورحمن لى ورحيم لى سنيك قسمينك

Sonu :

الهى پادشاه اسلام نى مسلمين با شيفه تو تقيل بر دوام يعنى بنده لارزينك اوستيكا  
كولاكانك نى قيل مستدام تاشاه وكداغه دعا كوى لى قيلمش بولغاي مين والسلام  
*Huṭbe-i devāvin* v. 4 b - 5 b.

Başı :

فصاحت دیوانی نینک غزل سرای لاری طبع مخزنیدین شوریده حال عاشق لار خرمن  
جانیه اوت سالغودیک بیر آتشین لعل نظم سیلکی کاتارتا الماغای لار

Sonu :

کام ایله نوایی غه فنائی یارب      چون بولدی سینینک یولونکدا فانی یارب  
لطف ایله بقای جاودانی یارب      اولدم سین بیل نی قیلسانک آنی یارب  
*Çihil hadîş v. 6 b - 7 b.*

Başı :

حمد انکا کیم کلام خیر مأل      قیلدی ایلکا رسسولی دین ارسال

Sonu :

که نوایی غه اول دعا یتکای      بلبس روحی غه نوا یتکای  
*Sırâcü'l-müslimîn v. 8 a - 9 b (başından bir varak eksik)*

Başı :

اول احکام ایکی یتکلغ بولدی موجود      که باردور هر بیریدا اوز کا مقصود

Sonu :

دعا بیرلا مینی هم ایلابان یاد      روانیم اول دعادین ایلاکای شاد  
*Cevâhirü'n-naẓm v. 10 b - 18 a.*

Başı :

هر لاکلی مشوره کیم فکرت غواصی صفا زجاجه سین باشیغه تارتیب دقت رشته سین  
قولیغه توتوب حمد و ثنا عمانیدین حاصل قیلغان اول تینکری شناسیدا دور کیم

Sonu :

کیم صفحه حسنی غه هوایی قیلغای      مشکین خطی حرفین ابتدایی قیلغای  
هر لفظی دا چون کسب صفایی قیلغای      امید که راقم غه دعایی قیلغای  
*Lisānii't-t-tayr v. 19 b - 54 b.*

Başı :

جان قوشی چون منطق راز ایلاکای      تینکری حمدی بیرله آغاز ایلاکای

Sonu :

هر پریشان سوزکه یازدم یا کریم      بارچادین استغفرالله العظیم  
*Nesāyimü'l-mahabbe v. 55 b - 175 a.*

Başı :

الحمد لله الذی فتح قلوب اولیایه من نسایم ریاض المحبة والتوفیق

Sonu :

صحت و عمر و دولتی مخلص و انصاف و عدالتی مؤید تو تقیل اعداسینی مقهور و احباسینی منصور قیلغیل

*Ḥayretü'l-ibrâr* (Hamsenin I. mesnevisi) v. 176 b - 213 b.

Başı :

بسم الله الرحمن الرحيم رسته غه چیکتی نیجه در یتیم

Sonu :

تا آنی کوپ کوپ الیبا سیقارای کوپ کوپ ایچیب بیردم اوزومدین بارای  
*Leyli vü Mecnûn* (Hamsenin III. mesnevisi) v. 214 b - 249 a.

Başı :

ای یخشی آتینک بیله سر آغاز انجافی غه کیم یتار هر آغاز

Sonu :

عصیانیا عفو بولغای آیین یارب که بو نوع بولغای آمین  
*Husrev ü Şîrîn* (Hamsenin II. mesnevisi) v. 250 b - 305 b.

Başı :

بحمدک فتح ابواب المعانی نصیب ایت کونکوما فتح اولماغ انی

Sonu :

منکا توتقیل که سوزنی کوته ایتیم یتا بیر لحظه چون منزل غه یتیم  
Daha sonra şu sözler var :

توکاندی فرهاد و شیرین کتابی بعمون الله تعالی و حسن توفیقه  
*Seb'â-i seyyâre* (Hamsenin IV. mesnevisi) v. 306 b - 353 b.

Başı :

ای سپاسینک دیمک دا ایل تیلی لال ایلکا تیل سیندین اولدی تیلکا مقال

Sonu :

یتی افلاک نی انکا یار ایت یتی اقلیم ایلین خریدار ایت  
*Sedd-i Skenderî* (Hamsenin V. mesnevisi) v. 354 b - 422 a.

Başı :

خدایا مسلم خدالیغ سنکا بیر او شه که دأبی کد الیغ سنکا

Sonu :

اورات تینکری شگری نواسیغه تیل نوا ارتوغ ایستار ایسانک شکر قیل  
*Gara'ibü's-s-şigar* (I. divan) v. 423 b - 481 b.

Gazel (636) v. 423 b - 474 a.

Her kafiye harfinin gazel sayısı : ا : 37, ب : 27, پ : 2, ت : 21,  
 1: 1, ژ, 23, ز : 65, ر : 3, ذ : 15, د : 6, خ : 6, ح : 5, چ : 4, ج : 3, ث :  
 6, ف : 7, غ : 7, ع : 4, ط : 4, ظ : 4, ض : 5, ص : 29, ش : 19, س :  
 65, ی : 2, لا : 54, ه : 15, و : 69, ن : 44, م : 29, ل : 42, ك : 13, ق :

İlk gazelin başı :

اشرقت من عكس شمس الكأس انوار الهدى  
 يار عكسين می دا کور ديب جام دين چيقتی صدا

Son gazelin başı :

ای قویاش قه کوز قاماشتورغان جمالینک پرتوی  
 سرو رعنائیق دا خوش رفتار قدینک پی روی  
 Müstezad (1) v. 474 a.

Başı :

ای حسنونکا ذرات جهان ایچره تجلی  
 مظهر سنکا اشیا  
 سین لطف بیله کون و مکان ایچیده مولی  
 عالم سنکا مولی

Muhammes (3) v. 474 a - 475 a.

I. Muhammesin başı :

خلفه زلفونکدا کونکوم بولغالی غم محرمی  
 اول قرا قایغو بیلان سودادا چون ارتار غمی

II. Muhammesin başı :

آه کیم ترک محبت قیلدی جانان عاقبت  
 بولدوم اوشبو غصه دین رسوای دوران عاقبت

III. Muhammesin başı :

عشق اوتیدین جسم زار نا توانیم اورتادینک  
 قایسی جسم زار کیم روح و روانیم اورتادینک  
 Müseddes (1) v. 475 a

Başı :

صبحدم محمورلوغدین تارتیبان درد سری  
 عزم دیر ایتم که ایچکایمین صبحی ساغری  
 Terci-i bend (1) v. 475 a - 476 a.

Başı :

کیتور ساقی اول می که صبح الست  
 اینک نشأسی دین کونکول ایردی مست  
 Terci-i hane

خرابات ارا کیردیم آشفته حال می ایستارکا ایلکیمدا سینغان سفال  
 Mesnevi (Seyyid Hasan'a zamaneden şikâyet mektubu) v. 476 a-  
 477 b.

Başı :

ئنا حق قه کیم کاشف حال ایرور خرد مشکلاتیغه حلال ایرور

Sonu :

بو ایردی سوزوم کیم دیدیم مین غریب ینه تینکری دیدار قیلغای نصیب

Kıt'a (34) v. 477 b - 479 b.

İlk kıt'a :

حق ذاتیغه بیزاو که خرد بیرله فکر ایثار آتین ایل ایچره عاقل و فرزانه ایلابان  
 مقدارینی تینکیز سوی نینک ایستار اتکلاماق لیکن حباب جامینی پیمانه ایلابان

Rubai (131) v. 479 b - 481 b.

İlk rubai :

سبحان الله خالق ذوالمجد و علا کیم اندین ایرور تولا خلا بیرلا ملا  
 کر مهر اینک مثلی دیکایلار عقلا مهر الیدا ذره ینکلنغ اولغای مثلا

Son rubai :

تیل سوز بیله تا قیزیتی هنکامم نی بیر هم یتا آلامم بو خود کامم نی  
 هر نیچه اینک راک ایلادیم خامم نی اول خامه قراراق ایلادی نامم نی

*Nevādirü'ş-şebāb* (II. divan) v. 482 b - 539 a.

Gazel (647) v. 482 b - 534. b

Her kafiye harfinin gazel sayısı : ث : 19, ت : 1, پ : 28, ب : 39, ا : 3, ز : 22, ر : 69, ذ : 3, د : 14, خ : 7, ح : 6, ج : 2, ج : 7, 3,  
 6, ف : 8, غ : 7, ع : 4, ظ : 3, ط : 5, ض : 5, ص : 29, ش : 19, س : 6,  
 76, ی : 1, لا : 51, ه : 15, و : 67, ن : 46, م : 29, ل : 42, ك : 13, ق :

İlk gazelin başı :

زهی ظهور جالینک قویاش کیبی پیدا یوزونک قویا شیغه ذرات کون اولوب شیدا

Son gazelin başı :

لینک مسیح وانینک نطق نکته پردازی که روح قدسی ایرور بو مسیح اعجازی

Müstezad (1) v. 534 b.



Başı :

دین افقی بیر مغیبه ماه لفادور  
میخواره و بی باک

کیم عشقی دین آنینک وطنم دیر فنادور  
سرمست و یاقام چاک

Muhammes (2) v. 534 b - 535 a.

I. Muhammesin başı :

مسند حسن ایچرد تا کیم کور میشام اول شاهانی  
تیره ایلاب مین فناندین نیلکون خرکاهانی

II. Muhammesin başı :

آه کیم واله مین اول سرو خراماندین جدا  
کوزلاریم کریان دور اول کلبرک خندان دین جدا

Müseddes (1) v. 535 a.

Başı :

دهر ارا چون قایغوسیز یوق هیچ عشرت ای رفیق  
عیش صبحین ایستایا می شام اف ای رفیق

Muhammes (1) v. 535 b.

Başı :

بولماغای ایردی جمالینک مونجه زیبا کاشکی  
بولسا هم قیلغای ایدینک کوزلاردین اخفا کاشکی

Terci'-i bend (1) v. 535 b - 536 b.

Başı :

جهان قصرینه دور سو اوزره بنیاد  
چو یوق بنیادی اندین بو لماغیل شاد

Terci'-i hane

بقاسیز دور جهان رعناسی والله  
جهان رعناسی یوق کیم ما سوی الله

Terkib-i bend (1, Seyyid Hasan için mersiye) v. 536 b - 537 a.

Başı :

دهر باغی که جفا شارعی دور هر چمنی  
جز وفا اهلینه سانهیلما دی انینک تیکنی

Terkib-i hane

بحر عرفان دری سید حسن اولکیم افلاک  
تی درجی ارا بیر کورمادی انداق در پاک

Kıt'a (50) v. 537 a - 538 b.

**İlk kıt'a**

تینکری خوانین اچوق عقیده قیلیب      خلق دین روزی ایستکان کمره  
ایله دور کیم تینکیز قیراغیده      روزه آچا قفا کیمسا فازغای چاه  
Muamma (52) v. 538 b - 539 a.

**İlk Muamma (Âdem adına).**

قان توکار یوزدین دمامد اشک و وه کم هر زمان  
باغلانیب آهیمدین ایلار کوککا میل اول قطره قان

**Son Muamma (Yunus adına) :**

زلف آچا که یوزونکدور منکا شمع مجلس  
محو قیل تون رقیین کون یوزیدین ای مونس  
Bedâyi'ü'l-vasa' (III. divan) v. 540 b - 596 b.  
Gazel (638). v. 540 b - 591 b.

Her kafiye harfinin gazel sayısı : ث : 18, ت : 1, پ : 28, ب : 39, ا : 3,  
س : 1, ژ : 26, ز : 67, ر : 1, ذ : 17, د : 7, خ : 6, ح : 1, چ : 7, ج : 3,  
(bu harf yok), ف : 5, غ : 7, ع : 4, ظ : 4, ط : 4, ض : 5, ص : 29, ش : 18,  
(bu harfin başı eksik, bir yaprak olduğu anlaşılıyor), ق : 12,  
ی : 75, لا : 2, ه : 54, و : 15, ن : 67, م : 44, ل : 30, ک : 41.

**İlk gazelin başı :**

ای نوهار عارضینک صبحینه جان پرور هوا  
اندین کل و بلبل تاپیب یوز برک بیرله مینک نوا

**Son gazelin başı: v. 591 b.**

یاییب عارض دا مشکین خال لارنی سنبلونک دامی  
کونکول نینک قوشلاری اول دام و سو و دانه نینک رامی  
Müstezad (I) v. 591 b.

**Başı :**

نی وسمه و نی کیسما دور اول زلف سمن سای  
نی غمزه جادو  
مشاطه سنکا زال فلك دور مکر ای آی  
خورشید انکا کوزکو

**Muhammes (2) v. 591 b - 592 a.****I. Muahmmesin başı :**

شربت یحیی العظام ایرنی می ناپینده دور  
سوره والشمس تفسیری یوزی باپینده دور

## II. Muhammesin başı :

نیجه ای آی میندین ایلو ایلاکای دوران سینی  
بولماغای ییل لاردا کورماک بیر نفس امکان سینی  
Müseddes (2, nüshada müsemmen yazılı) v. 592 a - 592 b.

## I. Müseddesin başı :

جانم اورتارکا اول اوتلوق چهره کلزار خلیل  
انی روشن ایلاکان کوکورد اوتی یانیدا نیل

## II. Müseddesin başı :

عشق زار ایتی خلایق ابتلاسی دین مینی  
هر زمان بیر طمنه کر مهلك اداسی دین مینی  
Terci'-i bend (1) v. 592 b - 593 a.

## Başı :

ای کیریکی نیش و کوزی خونخوار  
جانیمی نیجه قیلورسین افکار  
Terci'-i hane :

یا دینکنی قیلای حریف مجلس  
فکرینکنی ایتای کونکولکا مونس  
Kaside (1, Sultan Hüseyin Baykara'ya), v. 593 a - 594 a.

## Başı :

چون نهان قیلدی ترنج مهر رخشان طلعتین  
آشکار ایتی فلک بیر طوق غیب هیأتین  
Kıt'a (58) v. 594 a - 595 b.

## İlk kıt'a

حق تعالی مخزنین انکلاب که خالی بولماسین  
خلق دین هر کیم که جمعیت قه اسباب ایستاکای  
مهر عالی منور ایلابان اول کلبه سین  
یاروتورغه تیره توندین کرم شبتاب ایستاکای  
Lugaz (10) v. 595 b - 596 a.

## İlk lugazın başı : (kalem için)

نی لولی دور که جون هنگامه توتسا  
قدم باشتین قیلیب تارتار نوازی  
Tuyug (13) v. 596 a - 596 b.

## İlk tuyug :

یارب اول شهد و شکر یاب دورور  
جانیا بیوسته ناوک آتقالی  
یا مکر شهد و شکر یاب دورور  
غمزه او قین قاشیغه یاب دورور

Son tuyug :

نیجه دیدم اول صنم غه بارماغین قیلما دی اول ترك آخر بارماغین  
 مونجه کیم خود رای لیغ کورکوزدی اول عقل حیرت قیلدی تیشلاب بارماغین  
*Fevāyidü'l-kiber* (IV. divan) v. 597 b - 658 b.  
 Gazel (627) v. 597 b - 650 a.

Her kafiye harfinin gazel sayısı : ث : 20, ث : 14, پ : 14, ب : 39, ا : 19, س : 1, ژ : 23, ز : 66, ر : 3, ذ : 15, د : 7, خ : 6, ح : 4, چ : 5, ج : 3, 42, ک : 12, ق : 6, ف : 8, غ : 7, ع : 4, ظ : 4, ط : 4, ض : 5, ص : 29, ش : 77, ی : 2, لا : 52, ه : 14, و : 70, ن : 45, م : 28, ل :

İlk gazelin başı :

ای تی منظر طرحیغه معمار صنمو نکدین بنا مصنوع لار فانی ولی مسلوب صانع دین فنا

Son gazelin başı :

زه یولونکدا بیر افتاده آدم خاکی هوای عشقینکا سرکشته مهر افلاکی  
 Müstezad (1) v. 650 a.

باردیم بو سحر دیر فنا ساری اوروب کام  
 مخمور شبانه

تارتار ایدی هر لحظه صبح اهلی ایچ جام  
 ناقوس مغانه

Muhammes (2). v. 650 a - 650 b.

İlk muhammesin başı :

جلوه قیلدی دهر اراکوب حسنی بی همتا بیکیت  
 کل کبی نازک بدن لیک سرو دیک رعنا بیکیت

II. Muhammesin başı :

کور کوزوب یوز کونکلو ما یوزمینک جفامو قیلما دینک  
 جسم او ییدین خسته جانیم نی جلامو قیلما دینک

Müseddes (1) v. 650 b.

Başı :

زلف و سیمین جسمینک افعی کنج قارون اوستینه  
 کنج او زه ساحر کوزونک افعی غه افسون اوستینه

Müsemmen (I) v. 650 b - 651 a.

Başı :

هر طرف عزم ایلاب اول شوخ ستمکار ای کونکول  
تینگ هجریدین نیجه بولغای بیز افکار ای کونکول

Terci'-i bend (I, saki-name) v. 651 a - 652 a.

Başı :

تا خرابات ارا مین درد آشام      مست لیغ بیرله ایشیم عیش مدام  
Terci'-i hane

ینه مغ دیریغه کیردیم سرمست      می توت ای مغبیجه باده پرست  
Mesnevi (I, saki-name) v. 656 a - 656 b.

Başı :

ساقیا توت قدح شاهانه      قطره سی لعل ولی یکدانه  
Kıt'a (48) v. 656 b - 658 a.

İlk kıt'anın başı :

حق تعالی بنده سی نینک قسمتین      چون ازل دیوانیدا قیلیمش رقم  
چون اینک تغیری نینک امکانی یوق      نیکا کیم قیلیمش انی جف القلم  
Cevahir-i müfrede (84) v. 658 a - 658 b.

İlk beyt :

اول که حق باریندا مقصود ایستاکای هر ذات دین  
مهر باریندا یاروغلوغ کوز توتار ذرات دین

Son beyt :

سیل یولیدا فنا دشتی دا مژکانیم ایماس  
کوز الا جوغ لاری نینک دود یکان اوغ لاری دور  
Mecâlisü'n-nefâ'is v. 659 b - 693 a.

Başı :

یوز حمد انکا کیم یاسب جهان بستانی  
ایلاب یوز وزلف دین کل و ریحانی  
قیلیدی یاساغاج بو باغ روح افزانی  
نظم اهلین اینک بلبل خوش الحانی

I. meclisde v. 660 a - 663 b: son zamanlarına yetiştiği, fakat “mülâzimetleri şerefiğa müşerref” olmadığı 46 şair,

II. meclisde (v. 663 b - 670 a): “ba‘zımınḡ mülâzimetiga ki,iklikde”, “ba‘zımınḡ şöhetiga yiğitlikde müşerref” olduğu 94 şair,

III. meclisde (v. 670 a - 676 b) : “ba‘zınîng mülâzimetîga müşerref ü ser-bülend ve ba‘zınîng muşâhabetidin hõşnûd u behre-mend” olduğu 171 şair,

IV. meclisde (v. 677 a - 582 a): zamane şairlerinden şiirle ün kazanmış olmiyan, fakat güzel manzumeler yazan 65 şair,

V. meclisde (v. 682a - 683 a): “Hõrâsânîng ve ba‘zı yirning mîr-zâ-deleri ve sâ’ir âzâdeleri”nden 22 kişi,

VI. meclisde (v. 683 a-685 b): “Hõrâsândın özge memâlik fuzalâ ve zurafâsı”ndan 31 kişi,

VII. meclisde (v. 685 b - 687 a) : “Selâtin-i ‘izâm ve evlâd-ı vâcibü’l ihtirâmlar”dan 22 kişi,

VIII. meclisde (v. 687 a - 693 a): Sultan Hüseyin Baykara yer almaktadır.

Sonu :

كوك عرصهسى بزمكاهى اولسون يارب  
كون شمهسى چترى ماهى اولسون يارب  
كوكب عددى سپاهى اولسون يارب  
هر ايشدا حق پناهى اولسون يارب  
*Târîh-i enbiyâ* v. 694 b - 718 a.

Başı :

آدم صلوات الله عليه خلقى آدم نينك كنىتى ابو البشر دور و لقي صفى الله چون  
ارادة الله اينك خلقى غه مقتضى بولى

Sonu :

چون انبيا عليه السلام سوزى و عباد و حكما تاريخى على الاجمال مذكور بولى  
ايمدى عجم ملوكى ذكرى كا شروع قبالى و من الله توفيق والله اعلم بالصواب  
*Târîh-i mülük-i ‘Acem* (başlığı yok) v. 718 b - 733 b.

Başı :

عجم تاريخى دا فرس سلاطينى تى تورت طبقه قليب دورلار بورونى طبقه پيشدادى لار  
دور و الار اون بر كيشى دورلار كيم سلطنت قليب دورلار

Sonu :

قيامت غه چه حشمتينك مستدام سلامينك قليب شاهلار والسلام  
*Hâlât-ı Seyyid Hasan Beyg.* v. 734 b - 737 b.

Başı :

لطف ایلابان ای نسیم قدسی اثار      بیر قاتلا فنا کاشنی غه ایله کذار

Sonu :

اول سالک پاک خلقت پاک ایین      چون بولدی حریم وصلارا پرده نشین  
روحي مددی بیله بو مهجور حزین      آیین فنا و فقر تاپقای امین

بو فقیر الار ماتمی دا ترکیب بند طوریدا مرثیه ایتهب مین

*Hālāt-ı Pehlevān Muhammed v. 738 a - 741 a.*

Başı :

ای چرخ نی دورلارکه پیوست ایتهنک      دورونکدا محبت اهلینی مست ایتهنک  
هر کیمنی که عالم دا زبر دست ایتهنک      اخر اجل ایله کیدین انی پست ایتهنک

Sonu :

تا حشر اینیک مرقدی پر نور اولسون      حق رحمتی دین روانی مغفور اولسون  
جنت چمنی دا روحی مسرور اولسون      کوثر سویی می ساقی انکا حور اولسون

*Vakfiyye v. 742 b. - 749 b.*

Başı :

علوم حقایق بلکه حقایق علومینک فصیح کلام لبق و صحیح حدیث لبق مدرس لاری  
کشاف طبع قویاشی مطالعی دین معانی طوالمی نی

Sonu :

بو قاعده نی کیم که توزار بار اولسون      تینکری باری حالت دا انکا یار اولسون  
کیم بوزسه بوزوغلوققه سزا وار اولسون      حق لعنت و قهر یغه کرفتار اولسون

*Mizānü'l-evzān v. 750 b - 757 b.*

Başı :

کامل حمد و وافر شکر اول صانع غه کیم انسان خلقتی بیتی نینک نظمین عناصر تورت  
زکنی بیله توزدی

Sonu :

تا چرخ دوایریدین اولغای ایام      تا شمر و خیالاتیغه یوقتور انجام  
تا بیت تراکیبی دا بولغای ایهام      تاپسون نظمینک بیله جهان اهلی نظام

*Hamsetü'l-mütehayyirîn v. 758 b - 773 a.*

Başı :

اول عالم علام غه يوز حمدو ثنا      کيم آدم ايله توزدى چو بو دير فنا  
علمی غه ملك سورمادی بير حرف ينا      جز نکته سبجانك لا علم لنا

Sonu :

هر که صد قرن بماند بجهان هم بمنون      بر باید ز جهانش فلک شعبده باز  
*Muḥākemetü'l-luğateyn v. 774 b - 781 b.*

Başı :

الحمد لله امتياز الانسان على ساير المخلوقات بشرف النطق و اللسان

Sonu :

بو نامه که یازدی قلم تارتيب تیل      تاریخن اینک جمادی الاول ییل  
کون نینک رقمینی چارشنبه قیلغیل      توقوز یوز ییل دین اوتوب ایردی بیش ییل

*Münşe'āt v. 782 b - 802 b.*

Başı :

حمد موفور اول صانع غه کیم علمی منشیسی قلمی بيله کلام مجید انشاسین افرینش  
اوراق غه رقم قیلدی

Külliyyatın (külliyyatta son eser olan *münşe'āt*'ın) sonu :

امید اولکیم لطف عمیم دین که مجروح لار جراحی نینک شفاسی دور و خلق کریم دین  
کیم رنجورلار دردی نینک دواسی دور بدنیغه قوت و کونکلیکا صحت و روزکاریغه جمعیت  
و احوالی غه رفاهیت یوزلانکای آمین یارب العالمین

## II.

Süleymaniye Ktp., Fatih, No. 4056

Cilt, rengi solmuş siyah meşin, şemse ve köşelikler yaldızlı gömme, kenarları yaldız zencirek ve çizgilerle çerçevesi; cildin içi vişne çürüğü meşin, şemse ve köşelikler siyah üzerine yaldızlı, kenarları kuru istampa zencirek ve yaldız çizgilerle çerçevesi; miklepli, miklebin dışı ve içi kabın dışı ve içi gibi. Miklebin sırtı ile sırtının içinde yaldız çerçevesi, küçük şemse ve köşelikli 5 kitabe var, cilt sonradan tamir görmüş, fakat yine yıpranmış.

Zahriyede I. Mahmud'un vakfiyesi ve mührü, ortada çerçeve içinde kırmızı mürekkeple "Fihrist-i tertib-i külliyyat" başlığı altında külliyyattaki eserlerin adları yazılı; eser başlıkları tezhipli, tezhiplerin orta-



sında altın kitabe içinde beyaz yazıyla eserin adı yazılı, bahis başlıkları cedvel içinde kırmızı mürekkeple sayıfa ortasında gömme, mensur eserlerde has adlar, âyet ve hadisler de kırmızı mürekkeple yazılmış, gazel başları ortada siyah ve yıldız çizgilerle çerçeve halinde ayrılmış, fakat başlık olarak bir şey yazılmamış, sayıfa kenarları mavi, siyah ve yıldız çizgilerle çerçevesiz, mısra araları cedveli.

Cildin eni boyu 36×24 cm, yazının 26, 4 × 17, 4 cm, bazı sayfada beyt sayısı 27, mensur eserlerde satır sayısı 29, bazı sayfalarda değişik, istinsah tarihi ve müstensih adı yok; v. 784 de şunlar yazılı: aded-i evrak 778, aded-i beyt tahminen 83984.

Külliyatın başı :

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ زُهٰی اَسْمِیْنِکَ عَظِیْمِ رَحْمٰنِ لَیْلِیْ وَرَحْمٰی لَیْلِیْنِکَ وَاجِبِ التَّعْظِیْمِ  
اَسْمِ سَیْنِیْنِکَ اَسْمِیْنِکَ وَرَحْمٰنِ لَیْلِیْ وَرَحْمٰی لَیْلِیْنِکَ قَسْمِیْنِکَ

İçindekiler :

*Münâcât* v. 1 b - 2 b.

*Çihil hadîş* v. 3 b-4a.

*Nazmü'l-cevâhir* v. 5 b - 9 b - 16 b.

*Sirâcü'l-müslimîn* v. 6 b - 8 b.

} ciltlenirken sayfalar karışmış.

Başı :

چو یوندوم خامه مشکین شامه قیلای حق آتی برله زیب نامه

<i>Lisānū't-tayr</i>	v. 17 b - 51 a.
<i>Nesāyimü'l-maḥabbe</i>	v. 52 b - 163 a.
<i>Hayretü'lebrār</i>	v. 164 b - 203 a.
<i>Ferhād ü Şîrîn</i>	v. 203 b — 260 b
<i>Leylî vü Mecnûn</i>	v. 261 b — 293 a
<i>Seb'a-i seyyāre</i>	v. 293 b — 338 b
<i>Sedd-i İskenderî</i>	v. 339 b — 405 b
<i>Huṭbe-i devāvîn</i>	v. 406 b — 409 b
<i>Ġarā'ibü's-şığar</i>	v. 411 b — 470 b
<i>Nevādirü's-şebāb</i>	v. 471 b — 528 b
<i>Bedāyi'u'l-vasat</i>	v. 529 b — 583 b
<i>Fevāyidü'l-kiber</i>	v. 584 b — 646 a
<i>Mizānū'l-evzān</i>	v. 647 b — 657 b
<i>Mecālisü'n-nefā'is</i>	v. 659 b — 691 a
<i>Ḥamsetü'l-müteḥayyirîn</i>	v. 692 b — 706 b

Sonu :

شاه معنی را کر صورت افتاد جنین باد تاحشر شه صورت و معنی آمین

<i>Tārīh-i enbiyā</i>	v. 707 b — 731 a
<i>Tārīh-i mülūk</i>	v. 731 b — 745 b
<i>Ḥālāt-ı Mīr Seyyid Hasan</i>	v. 746 b — 749 b
<i>Ḥālāt-ı Pehlevān Muḥammed</i>	v. 749 b — 753 a
<i>Vakfiyye</i>	v. 754 b — 758 b
<i>Münşe'āt</i>	v. 759 b — 775 b
<i>Muḥākemetü'l-luġateyn</i>	v. 776 b — 784 a

Divanlar :

*Ġarā'ibü-ş-şıġar* v. 411 b - 470 b.

Gazel (642) v. 411 b - 463 a.

Har kafiye harfinin gazel sayısı: ا, 39, ب : 23, پ : 6, ت : 19, ث : 19, س : 1, ذ : 3, د : 15, خ : 7, ح : 6, ج : 4, چ : 4, ح : 3, ل : 43, ك : 13, ق : 7, ف : 8, غ : 8, ع : 4, ط : 4, ظ : 4, ض : 5, ص : 28, ش : 27, ی : 74, لا : 2, هـ : 50, و : 15, ن : 66, م : 45.

Müstezad	(1) v. 463 a
Muhammes	(3) v. 463 a-464 a
Müseddes	(1) v. 464 a
Terci'-i bend	(1) v. 464 a-465 a
Mesnevi	(1) Seyyid Hasan'a, zamaneden şikâyet mektubu) v. 465 a-466 a
Kıt'a	(48) v. 466 b — 468 a.
Rubai	(132) v. 468 a — 470 b
<i>Nevâdirü'ş-şebâb</i>	v. 471 b — 528 b
Gazel	(649) v. 471 b — 523 b

Her kafiye harfinin gazel sayısı : ا 39, ب : 27, پ : 2, ت : 20, ث : 19, س : 1, ذ : 3, د : 15, خ : 7, ح : 6, ج : 2, چ : 7, ح : 3, ل : 41, ك : 13, ق : 6, ف : 8, غ : 7, ع : 4, ط : 4, ظ : 4, ض : 5, ص : 29, ش : 29, ی : 76, لا : 2, هـ : 52, و : 15, ن : 68, م : 45.

Müstezad	(1) v. 523 b
Muhammes	(2) v. 523 b — 524 b.
Müseddes	(2) v. 524 a — 524 b
Terci'i bend	(1) v. 524 b — 525 b.

Terkib-i bend	(1, Seyyid Hasan için mersiye) v.525b– 526 a
Kıt'a	(50) v. 526 a – 527 b.
Muamma	(53) v. 528 a – 528 b.
<i>Bedāyi'u'lvasat</i>	v. 529 b – 583 b.
Gazel	(647) v. 529 b – 579 a.

Her kafiye harfinin gazel sayısı: ا : 39, ب : 27, پ : 2, ت : 19, ث : 4, ج : 7, چ : 2, ح : 6, خ : 7, د : 17, ذ : 3, ر : 64, ز : 23, ژ : 1, س : 19, ش : 29, ص : 5, ض : 4, ط : 7, ظ : 1, ع : 7, غ : 10, ف : 6, ق : 14, ك : 42, ل : 29, م : 44, ن : 66, و : 15, ه : 52, لا : 2, ی : 76.

Müstezad	(1) v. 579 a.
Muhammes	(2) v. 579 a – 579 b
Müsemmen	(2) v. 579 b – 580 a
Terci-i bend	(1) v. 580 b – 580 b
Kaside (1, Sultan Hüseyin Baykara'ya)	v. 580 b – 581 b
Kıt'a	(58) v. 581 b – 583 a
Lugaz	(10) v. 583 b – 583 b
Tuyug	(13) v. 583 b
<i>Fevāyidü'l-kiber</i>	v. 584 b – 646 a
Gazel	(657) v. 584 b – 637 a

Her kafiye harfinin gazel sayısı: ا : 41, ب : 28, پ : 2, ت : 20, ث : 3, ج : 5, چ : 4, ح : 6, خ : 7, د : 15, ذ : 3, ر : 71, ز : 23, ژ : 1, س : 19, ش : 30, ص : 5, ض : 4, ط : 5, ظ : 3, ع : 7, غ : 8, ف : 6, ق : 13, ك : 42, ل : 29, م : 45, ن : 67, و : 15, ه : 52, لا : 2, ی : 76.

Müstezad	(1) v. 637 a
Muhammes	(2) v. 637 a – 637 b
Müseddes	(1) v. 637 b
Müsemmen	(1) v. 637 b – 638 a
Terci'-i bend (1, Saki-name)	v. 638 a – 639 a
Mesnevi (1, Saki-name)	v. 639 a – 643 a
Kıt'a	(48) v. 643 b – 645 a
Cevahir-i müfrede (84)	v. 645 a – 646 a
<i>Mücālisü'n-nefā'is</i>	v. 659 b – 691 a

I. Meclisde v. 660 a – 663 a : 46 şair,

II. Meclisde v. 663 a – 669 b : 93 şair,

- III. Meclisde v. 670 a – 675 a : 163 şair,  
 IV. Meclisde v. 675 a – 680 a : 61 şair,  
 V. Meclisde v. 680 a – 681 b : 20 kişi,  
 VI. Meclisde v. 681 b – 683 a : 32 kişi,  
 VII. Meclisde v. 683 b – 684 b : 22 kişi,  
 VIII. Meclisde v. 684 b – 691 a: Sultan Hüseyin Baykara yer almaktadır.

Külliyatın (külliyyatta son eser olan Muhakemetü'l-lugateyn'in) sonu :

بو نامه که یازدی قلمیم تارتیب تیل  
 تاریخین اینک جمادی الاول بیل  
 کونینک رقمی نی چارشنبه قیلغیل  
 توقوز یوز بیل دین اوتوب ایردی بیش بیل

## DİVANLAR KÜLLİYAT-I DEVAVİN

### I

Topkapı, Revan Ktp., No. 807

4 divan bir arada, fakat karışık; cilt, siyah meşin üstüne bütün kapak yıldız çiçekler ve serpmeye mavi minelerle süslü, kenarında yıldız kitabeler, onun da kenarında yıldız çizgiler ve zencirekler; içi vişne çürüğü meşin, şemse ve köşeliklerle kenardaki kitabeler mavi üzerine siyah kabartmalar ve yer yer yıldızlarla süslü, miklebin dışı ve içi, kabın dışı ve içi gibi; zahriyesi yok, v 1 b ve 2 a da 2 minyatür, başka minyatür yok, v. 2 b ve 3 a da sayfalar baştan aşağı tezhipli, ortada ilk gazel, v. 3 a nın kenarında I. Mahmud'un vakıf mührü; sayfa kenarları mavi yıldız çizgilerle çerçevesi, gazeller hem metinde hem kenarda çerçeve içinde.

Cildin eni boyu 29, 2 × 18 cm, yazının (kenar yazılar ve çerçevelerle birlikte) 18, 5, × 12 cm; kâğıd âbadi, yazı ta'lik, varak sayısı 515, her sayfadaki beyt sayısı 17, müstensihî Neşati, istinsah tarihi 932.

Başı :

اشرف من عکس شمس الکأس انوار الهدی  
 یار عکسین می دا کور دیب جام دین چیتی صدا

İçindekiler :

Gazel (2449) v. 2 b – 465 b

Müstezad (5) v. 465 b – 467 b

Bu nüshada, 4 divandaki birer müstezaddan başka bir de 5. müstezad var ki, bu başka müshalarda yoktur. Başı :

ای عارضی کلبرک و لپی باده کلکون  
بولدوم سسکا مایل

مستانه کوزونک دین بولویان واله و مجنون  
عقلیم داغی زایل

Muhammes ve Müseddes (3) v. 467 b – 476 a

Terci'-i bend (4) v. 476 a – 483 b birincisi ve dördüncüsü  
Saki-name

Mesnevi (1) v. 483 b – 493 b Saki-nama

Mesnevi (1) v. 494 a – 497 a Şikâyet-name

Terkib-i bend (1) v. 497 a – 498 a

Kaside (1) v. 498 b – 500 a

Kıt'a (141) v. 500 b – 512 a

Rubai (45) v. 512 a – 515 a

Nüshanın sonu :

یارب که فنا بزمی دا خاص ایله مینی  
یا داخل زمرة خواص ایله مینی  
فقر اهلی غه صاحب اختصاص ایله مینی  
یا رنج عوام دین خلاص ایله مینی

## II.

İst. Üniver. Ktp., Ty., No. 5452 (müzede)

4 divan ayrı ayrı birbirini takibediyor; cilt lâke, üstü koyu kırmızı üzerine sarı, şemse ve köşelikler yeşil üzerine sarı, kenarlar sarı üzerine yeşil kabartma nakışlarla süslü, içi yeşil üzerine sırma çiçekli bez, nüsha çiçeklerle süslü, ipekli kumanla kaplanmış, miklepsiz, kapaktan sonra ebrulu mukavva, arkası kırmızı üzerine yıldız nakışlarla süslü, ortada yıldız ve türlü renkte ince ve kalın çizgilerle çevrilmiş çerçeve içinde iri ta'lik ile yazılmış Farsça kıt'a, nüshanın sonunda da, başta olduğu gibi ebrulu mukavva, ön sayfadaki yazının sonunda "El Abdü'l-müznib Mir Ali" yazılı, müstensih olmalı, ilk varaklar boş, fakat çerçevesi ve kenarları çiçekli.

Zahriyede yıldız üzerine kenarları mavi çizgilerle çevrilmiş yuvarlaklar, v. 4 b ve 5 a da sayfalar baştan aşağı tezhipli, ortada *Dibace* nin ilk satırları, divanların ilk iki sayıfası baştan aşağı tezhipli ve satır araları yıldızlı ve çiçekli, sayfa kenarları mavi ve yıldız çizgilerle çerçevesel, bu çerçeve dışında da yine yıldız çerçeve içinde yeşil ve yıldız çiçekler, gazel başlıkları yıldız çerçeveleri, başlıklarda çiçekler içinde türlü renkten mürekkeple *وله ايضاً* yazılı, gazellerle öteki manzumeler hem metinde hem sayfa kenarında.

Cildin eni boyu 48, 6×27 cm, yazının 36, 4 X 16, 6 cm; kâğıd kalın âbadi, yazı iri ta'lik, başlıklar tezhipli; varak sayısı 493, satır sayısı metnide 21, sayfa kenarında 28; istinsah tarihi 1232.

İçindekiler :

<i>Dibāce</i>	v. 4 a – 10b sonundan bir mısra eksik.
<i>Ġarā'ibü's-şığar</i>	v. 11 b – 100 a
Gazel	(670) v. 11 b – 88 b metinde ve kenarda
Müstezad	(1) v. 88 b
Muhammes	(2) v. 88 b – 89 a
Müseddes	(2) v. 89 a – 89 b
Terci'-i bend	(1) v. 89 b – 91 a
Rubai ve kıt'a	(139) v. 91 a – 97 a
Muamma	(48) v. 97 a – 98 a
Tuyug	(9) v. 98 a – 98 b
Müfred	(49) v. 98 b – 100 a

Sonu :

سپیل یولیدا فنا دشتیدا مزکانیم ایماس

کوز الاچوقلاری نینک دود یکان اوقلاریدور

<i>Nevādirü's-şebāb</i>	v. 101 b – 108 a
Gazel	(635) v. 101 b – 176 a
Müstezad	(1) v. 176 a
Muhammes	(2) v. 176 a – 176 b
Müseddes	(1) v. 176 b – 177 a
Muhammes	(1) v. 177 a – 177 b
Terci'-i bend	(1) v. 177 b – 179 a
Terkib-i bend	(1) v. 179 a – 181 a Seyyid Hasan'a mersiye
Müfred	(42) v. 181 a – 182 a biri rubai

Sonu :

		اولشوخ انجه جوردا کورکوزدی اهتمام
		کیم آت چیقاردی بلکه انکا اوشبو ایردی کام
<i>Bedāyi'ü'l-vasaṭ</i>	v. 183 b – 268 a	
Gazel	(663) v. 183 b – 260 a	
Müstezad	(1) v. 260 a	
Muhammes	(2) v. 260 b	
Müseddes	(2) v. 261 b	
Terci'-i bend	(1) v. 261 b – 262 a	
Mesnevi	(1) v. 262 a – 264 a	Seyyid Hasan'a şikâ-yet mektubu
Kıt'a	(89) v. 264 b – 268 a	

Sonu :

دینی اهلیدین اکر تاپتی تمول بریسی اوز کالار حسرت ایله مالی حدیثین دیرلار  
بری خود باتی نجاست ایچیکا بو غزیه جا اوز کالار اوشبو نجاسته حدیم یرلار

<i>Fevā'idü'l-kiber</i>	v. 269 b – 356 b	
Gazel	(642) v. 269 b – 346 a	
Müstezad	(1) v. 346 a – 346 b	
Muhammes	(3) v. 346 b – 347 b	
Müseddes	(1) v. 347 b	
Müsemmen	(1) v. 347 b – 348 a	
Terci'-i bend	(1) v. 348 a – 349 b	Saki-name
Mesnevi	(1) v. 350 a – 356 b	„ „

Sonu :

		هم دعا کوی اینک اهل یقین
		هم ملایک که دیکایلار آمین
Dibace	v. 357 b – 360 a	Sultan Hüseyin Baykara'nın, Türkçe ve Farsça gazellerinden toplanan divanı için yazdığı önsöz.

Başı :

حمدو سپاس و شکر و ستایش بیقیاس اول صانع اشیا و خالق بی همتاغه کیم کاف و نون  
ترکیبی بیرله عالم دیوانینک نظمینی ناظمی ایرمش . . . . اما بعد بو اشفته تسویدات راقمی و بو  
پریشان ابیات ناظمی . . . . وجودم کلبنی تیمور کورکان کلستانینک شجره سی ثمره سیدور . . . .  
و خلقتم نهالی کم بابر سلطان چمنینک نوباوه سیدور . . . . و چون دولت تختی و سلطنت سریری  
نشیمن کاهیم بولدی رعیت نوازیغ و فقرا پرورلیغ شیوه سی برله افتاده و مستمندلار حالین

کوروب بیكس و بیچاره لار دردین سوروب محزون و ستم دیده لار خاطر لارین شاد و دور  
ظلمی دین بوزولکان کونکل لار ویرانه لارین لطف و مرحمت برله اباد قلیب الشفقة علی خلق الله  
مضمونی برله مساکین و مستمندلار احوالیغه شفقت کورکوزدوم

Sonu :

و اوزلارین ناموزون تیره طبیعت لاریغه مغرور بولوب بی معنی هرزه سوزلار برله سفاهت  
کورکوزسه لار قلم دیک تیل لاری کیسیلیب کاغذ دیک یوزلاری قرا بولغای

<i>Emiri divanı</i>	v. 361 b – 413 b
<i>Lutfi divanı</i>	v. 422 b – 440 a aradaki yapraklar boş
<i>Fuzuli divanı</i>	v. 448 b – 490 b aradaki yapraklar boş
Nesir	v. 491 a – 492 b nakkaşları öven bir yazı, müs- tensihin olmalı

Bu yazının sonunda şu tarih kıt'ası var :

محمدالله که سر تاسر یازیلدی      نوای نینک کلام دلکشاسی  
بو دیوان ختمی تاریخیدا فضلی      وفا بیرله دیدی ختم النوایی

Bunu Farsca 8 beytlik bir tarih kıt'ası takibediyor. Nihayet, Külli-  
yatın son kitabı olan Fuzuli divanındaki *Şikâyet-neme*'den birkaç beyt.

Son beyt:

حاصلی ذک و خسارت اولور      رخت امیددی جمله غارت اولور

### III

İst. Üniver. Ktp., Ty., No. 2001

4 divan bir arada, divanların her harfe ait gazelleri birbirini takibe-  
derek sıralanmış, cildin sırtı yeşil meşin, üstü kumlu yeşil bez, içi kırmızı  
meşin, üstünde satranç şeklinde gümüşü çizgiler, ortasında X şeklinde  
yaldızlar, kenarları gümüşü çift çerçevesi, iki çerçeve arasında içinde  
kabartma mısralar bulunan sarı ve mavi renkli küçük kitabeler; zah-  
riyesi ve başlıkları yok, sayıfa kenarları mavi ve kalın yıldız çerçevesi,  
gazeller de yıldız çizgilerle ayrılmış, ilk sayıfalarda gazeller hangi divana  
ait ise adı kırmızı mürekkeple yazılmış.

Cildin eni boyu 41, 9 × 24, 2 cm, yazının 31, 3 × 11, 8 cm ile 28, 3  
× 11 cm arasında değişik; kâğıd âbadi, yazı kalın ta'lik; varak sayısı  
542, satır sayısı 23-25 arasında değişiyor. Müstensihi Niyaz Muhammed  
veled Ivaz Muhammed, istinsah tarihi 1252.

Nüsha, Hamdune Beyginin havalesiyle, cenab-ı emaret-penah-ı  
asalet-dest-gâh Mahmud ve İbrahim Beyg için yazılmış.



## İçindekiler :

<i>Dibāce</i>	v. 1 b - 7 a	
Gazel	(2555) v. 7 b - 484 b	
Müstezad	(3) v. 484 b - 485 b	
Muhammes	(7) v. 485 b - 489 b	
Müseddes	(4) v. 489 b - 492 a	
Muhammes	(1) v. 492 a - 493 a	
Müseddes	(1) v. 493 a - 493 b	
Müsemmen	(1) v. 493 b - 494 a	
Terci'-i bend	(4) v. 494 a - 502 b	
Mesnevi	(1) v. 502 b - 505 b	Şikâyet-name, <i>Garâ'ibü's-ş-ş-ğar'dan</i>
Terkib-i bend	(1) v. 505 b - 507 a	Mersiye, <i>Nevâdirü's-şebâb'dan</i>
Kaside	(1) v. 507 a - 509 a	Baykara'ya
Mesnevi	(1) v. 509 b - 520 b	Saki-name, <i>Fevâ'idü'l-kiber'den</i>
Kıt'a	(273) v. 520 b - 534 b	
Rubai, Tuyug, Kıt'a	(75) v. 534 b - 539 a	
Müfred	(64) v. 539 b - 542 a	

## Son müfred :

عشق اوجی قویاشن کور کم توشتا بولور غائب  
هم شامی ایروز مهلك هم صبحی ایروز کاذب

Bundan sonraki 6 sayfada Türkçe ve Farsca birkaç manzume var.

## IV

Süleymaniye Ktp., Fatih, No. 3886

4 divan bir arada, divanların her harfe ait gazelleri birbirini takib ediyor. Cilt kahverengi meşin düz, ortada yaldızsız küçük şemse, miklebi kopmuş, cilt sonradan tamir görmüş; zahriyede I. Mahmud'un vakıf mührü, başlık yok, sayıfa kenarları cedvelsiz, gazel başlarında gazeller hangi divandan alınmışsa onun adı kırmızı mürekkeple yazılmış.

Cildin eni boyu 27 × 14, 6, cm, yazının 19, 8 × 9, 9 cm; kâğıd ince âbadi, yazı ta'lik; varak sayısı 653, her sayfada satır sayısı 19; müsten-sih adı ve istinsah tarihi yok. *Dibace*'nin yukarısında şu cümle yazılı:

ديباچه ديوان اول موسوم ببدایع البدايه که موسوم است بغرائب الصغر

## İçindekiler :

<i>Dibāce</i>	v. 1 b – 11 a	
<i>Hadīs-i erba'in</i>	v. 11 b – 16 a	
Nevai hakkında	v. 16 a – 17 a	Sam Mirza tezkiresinden
Gazel (2568)	v. 17 b – 612 b	
Müstezad (4)	v. 612 b – 614 a	
Muhammes (7)	v. 614 a – 617 a	
Terci'-i bend (1)	v. 617 b – 619 b	<i>Nevādirü's-şebāb</i> 'dan
Mesnevi (1)	v. 620 a – 624 a	<i>Ġarā'ibü's-şıġar</i> 'dan
Terķib-i bend (1)	v. 624 a – 626 a	<i>Nevādirü's-şebāb</i> 'dan
Lugaz (10)	v. 626 a – 627 a	
Muamma (52)	v. 627 a – 630 a	
Tuyug (13)	v. 630 a – 631 a	<i>Bedāyi'u'l-vasať</i> 'dan
<i>Vakfiyye</i>	v. 631 b – 648 a	
Rubai (93)	v. 648 a – 653 a	
Sonu :		

2 سوز بيلا تا قيزيتي هنكامم ني      بير هم يتا الماديم بو خودكامم ني  
هر نيجه ايتيك راك ايلاديم خاتم ني      اول خامه قراراق ايلادي نامم ني

## V

Konya Genel Ktp., No. 6623

Cilt koyu kahverengi meşin, yalnız şemseli, ortası kabartma, kenarları yıldız çizgi ve zencirekle çerçevesi, miklepli, cilt sonradan tamir görmüş, sırtı yırtılmış, şiraze bozulmuş; zahriyede, yukarıda “Min kütübi'l-fakir Abdü'l-Hamid Ziyae'd-din, 28 şaban 290, kuruş 400” ibaresi, biraz altında Ziya Paşa'nın el yazısıyla yazılmış şu vakfiyesi var: “Silk-i milkimde bulunan işbu kitab Konya şehrinde vâki' Yusuf Ağa merhumun bina-kerdesi olan kütüphane derununda hıfzolunmak ve harice çıkmamak şartıyla vakfedilmiştir. Fi şevval sene 1294, vali-i vilâyet-i Konya, mühür: Abdü'l-Hamid Ziyae'd-din”; altında kitaplık müdürlüğünün nüsha hakkındaki kayıtları var. Burada nüshanın *Ġar-a'i-bü's-şıġar*, *Nevādirü's-şebāb*, *Fevā'idü'l-kiber* adlı 3 divandan toplandığı yazılmış ise de, nüshada 4 divan vardır. Divanlarda gazeller de tam değildir, nüshada yapraklar değil sayfalar numaralanmış, ikinci ve üçüncü

<sup>3</sup> Rubai'nin başındaki تيل kelimesi nüshada yok.

sayıfalar baştan aşağı tezhipli, sayıfa ortalarında ilk divanın ilk gazeli, öteki divanların başlıkları da tezhipli; sayıfa kenarları mavi, siyah ve yıldız çizgilerle çerçevesi, mısra araları ve gazel başlıkları da cedveli; gazel başlıkları yıldız, kırmızı ve mavi ile yazılmış, şöyle başlıklar görüyor: “Elif harfininğ âfetlerininğ ibtidası, ومن طواع مطالع اسراره ، ومن نفایس انفاسه الشریفه و من عرایس ابار افکاره ، و من کواکب سماء منظوماته ، و من فیوضات میامن اسراره

Cildin eni boyu 28, 2 × 17, 2 cm, yazının 19, 1 × 11, 2 cm; kâğıd venedik aharlı, arada koyu sarı renkte olanlar da var, yazı ta'lik, sayıfa sayısı 509, her sayıfada satır sayısı 15, müstensih adı ve istinsah tarihi yok.

İçindekiler :

<i>Ġarā'ibü'ş-şıgar</i>		s. 2 – 159
Gazel	(231)	s. 2 – 128
Müstezad	(1)	s. 128 – 129
Muhammes	(2)	s. 129 – 132
Müseddes	(1)	s. 132 – 134
Terci'-i bend	(1)	s. 134 – 141
Kıt'a	(22)	s. 142 – 148
Rubai	(56)	s. 148 – 159
<i>Bedāyi'ü'l-vasat</i> (III. divan)		s. 166 – 255
Gazeller	(135)	s. 166 – 237
Müstezad	(1)	s. 237 – 238
Muhammes	(1)	s. 238 – 239
Müseddes	(2)	s. 239 – 243
Terci'-i bend	(1)	s. 243 – 247
Kıt'a	(9)	s. 248 – 250
Lugaz	(10)	s. 250 – 253
Tuyug	(8)	s. 253 – 255

Sonu :

ایله کیم بارماس بویان یاشیم مینک	نقش تومیش کوز دا اول یاشیم مینک	
کرخود اولسون خضرجه یاشیم مینک	کامیم اولماکتور جیم دین یراق	
<i>Nevādirü'ş-şebāb</i> (II. divan)		s. 260 – 339
Gazeller	(128)	s. 260 – 328
Müstezad	(1)	s. 328 – 329
Muhammes	(1)	s. 329 – 330

Terci'-i bend	(1)	s. 330 – 337
Muamma	(17)	s. 337 – 339

Sonu :

زلف اچما که یوزونک دور منکا شمع مجلس	محو قیل تون ر قین کون یوزیدین ای مونس	
<i>Feva'idü'l-kiber</i>		s. 344 – 509
Gazeller	(148)	s. 344 – 453
Müstezad	(1)	s. 453 – 454
Muhammes	(1)	s. 454 – 455
Müseddes	(1)	s. 456 – 457
Müsemmen	(2)	s. 457 – 460
Terci'-i bend	(1)	s. 460 – 468
Saki-name	(1)	s. 468 – 500
Kıt'a	(10)	s. 501 – 504
Gavahir-i müfrede	(78)	s. 504 – 509

Sonu :

سیل یولیدا فنا دشتیدا مژکایم ایماس کوز آلا جوغلاری نینک دود یکان اوغلاریدور

## ĠARĀ'IBÜ'Ş-ŞİĠAR

### I

Türk-İslâm müzesi Ktp., No. 1946

Bu nüsha Fatih kitaplığından gelmiştir, eski numarası 1559; cilt dışı siyah meşin üstüne bütün sayfaya kabartma yıldız çiçeklerle süslü, kenarı yıldız zencirekle çevrilmiş, sırtlarına sonradan tamir görürken kırmızı meşin yapıştırılmış, içi kahverengi meşin, şemse ve köşelikler mavi üstüne siyah çizgilerle süslü, kenarda yıldız çerçeveler içinde yine mavi üstüne siyah çizgilerle süslü kitabeler, miklepli, miklebin dışı ve içi kabın dışı ve içi gibi, miklebin sırtında kabartma yıldızla Arapça bir ibare yazılı, fakat tamir edilirken yazının bir kısmı siyah meşinle örtülmüş, yazı şu kelimelerle başlıyor: . . . اللهم انزل على هذا الكتاب : zahriyesi zer-efşan, ortada yuvarlak tezhip içinde beyaz yazıyla : رسم خزانه عامرة مبارکه سلطان عالیشان عبدالعزیز بهادر خان خلدالله ملکه و سلطانه cümlesi yazılı, yukarıda I. Mahmud'un vakfı ve mührü, v. 1 b ve 2 a da 2 minyatür, v. 2 b ve 3 a da zer-efşan kâğıd üstüne sayfalar baştan aşağı

tezhipli, kitabeli, ortada *Hutbe-i devāvin*'in ilk satırları, v. 2 b de yukarı-  
sında بانی و بعت فضل واحسان altında دیوان فصیح بیان بلیغ مکان  
3 a nın yukarısında نوابی الشهیر بامیر علیشر صاحب الحیرات والمبرات  
yazılı; başlıklar tezhipli, gazel başlıkları mavi ve yıldız çerçevesi, or-  
tada süslü kitabeler içinde نورالله موقده، طیب الله ثراه، ستر عیوبه، غفر  
gibi sözler yazılı; sayıfa kenarları mavi, kırmızı, beyaz çizgilerle çerçevesi.

Cildin eni boyu 30,2 × 16 cm, yazınının 20 × 9,5 cm; kâğıd kalın türlü  
renk üzerine zer-efşan, vessale, yazı ta'lik (ince İran); varak sayısı 155,  
satır sayısı 19, minyatürlü, minyatürlerin sayısı 8, bulunduğu sayfalar  
v. 1 b, 2 a, 11 b, 12 a, 22 b, 47 a, 78 b, 110 b; müstensihî Mir Aliyyü'l-  
Buharayî, istinsah tarihi 943.

İçindekiler :

<i>Hutbe-i devāvin</i>		v. 2 b - 12 a
Gazel	(509)	v. 12 b - 133 a
Müstezad	(3)	v. 133 a - 134 b
Müseddes	(2)	v. 134 b - 136 a
Muhammes	(4)	v. 136 a - 138 a
Terci'-i bend	(1)	v. 138 b - 141 a
Kıt'a	(36)	v. 141 a - 145 a
Rubai	(75)	v. 145 a - 151 a
Lugaz	(10)	v. 151 a - 152 a
Muamma	(26)	v. 152 a - 153 b
Tuyug	(7)	v. 153 b - 154 a
Cevahir-i müfrede	(14)	v. 154 a - 155 a

Sonu :

بیل و اغز یتکدین دیدیلار کیم دیکیل افسانه باشلادیم فی الحال کیم بیر بار ایدی بیر یوق ایدی

## II

Türk-İslâm müzesi Ktp., No. 2065

Bu nüsha Süleymaniye (Esad Ef.) kitaplığından gelmiştir, eski  
numarası 2595; cilt koyu vişne çürüğü meşin, şemse ve köşeliklerin  
kabartmaları kopmuş, içi kırmızı meşin üzerine ipek bez kaplı, meşinin  
kenarında yıldız zencirek ve çizgiler, miklepli, tamir görmüş; zahriyesi

tezhipli, içinde ve kenarlarında “gazeliyat, müstezad, muhammes, müseddes, terciat, ferdiyyat, saki-name, mukattaat, rubaiyat, lugaz, muammeyat” yazılı, tezhibin ortasında beyaz yazıyla لصاحبه السعادة والسلامة cümlesi yazılı. Yukarıda Sahaflar Şeyhi Esad Ef.nin vakıf mührü, v. 1 b de bütün sayfaya tezhipli kitabeli, üstünde من كلام افصح الفصحا و املح الشعرا ، ديباجة الديوان البديع البالغ ibareleri var. Başlıklar tezhipli, sayfaya kenarları mavi ve yıldız çizgilerle çerçeveli, gazel başlıkları çerçeveli, ortada renkli ve çiçekli kitabeler içinde mavi ve yıldızla ، نور مرقدہ ، ستر عيوبه ، ستر ذنوبه وله ايضاً ، ايضاً ، gibi sözler yazılı.

Cildin eni boyu 24 × 15,5 cm, yazının 15,5 × 8,8 cm; kâğıd âbadi, yazı ta’lik, varak numarası yok, satır sayısı 17; müstensih adı ve istihsah tarihi yok.

İçindekiler :

*Dibāce*

Gazel	(608)	arada kopuk yapraklar
Muhammes	(3)	sonunda 6 varak kopmuş
Mesnevi	(1)	başı ve sonu yok, tekrar 6 varak kopmuş
Kıt’a	(11)	başı yok, sonu var
Rubai	(116)	
Lugaz	(8)	
Muamma	(51)	
Tuyug	(9)	
Müfred	(52)	

Sonu :

سيل يولیده فنا دشتیدا مژگانیم ایماس کوز الاجوق لاری نینک دود یکان اوقلاری دوز

### III

Topkapı, Revan Ktp., No. 802

Cilt sonradan yeşil bezle kaplanmış, miklepli, asıl cilt kahverengi meşin, şemse ve köşelikler yıldız oyma ve üstü kabartma; zahriyeden önceki boş sayıfanın üstünde “Sahibehu Azemet Giray Sultan b.

<sup>3</sup> هممه kelimesi, nüshada yanlış olarak هممه şeklinde yazılmıştır

Devlet Giray Han" yazılı; zahriye tezhipli, tezhibin iki ucunda ve etrafında yuvarlaklar içinde "Dibace, ferdiyyat, gazeliyat, müstezad, muhammes, müseddes, terciat, saki-name, mesneviyyat, muammeyat", ortada "lugaz, tuyuglar, mukattaat, rubaiyyat" yazılı, I. Mahmud'un mührü var, v. 1 b ve 2 a da sayfalar baştan aşağı tezhipli, ortada *Dibace*'nin ilk satırları; v. 1 b nin yukarısında "Divan-ı Emir Ali Şir", altında *المتخلص بالنوائى* , altında *وله ايضا ايضا له* yazılı. Başlıklar tezhipli, sayfa kenarları mavi ve yıldız çizgilerle çerçeveli, gazel başlıkları çerçeveli, ortada kitabe içinde

Cildin eni boyu 24,5 × 15,8 cm, yazının 16 × 9,3 cm; kâğıd âbadi yazı ta'lik; varak sayısı 240, her sayfada beyt sayısı 15, minyatürlü, minyatürlerin sayısı 6, bulunduğu sayfalar: V. 12 b, 13 b, 27 a, 104 b, 146 a, 177 a, müstensih adı ve istinsah tarihi yok, kitaplık defterinde "Bu kitabın müellifi Derviş Hasan b. Hüseyin Nevai bu eserini 906 tarihinde Mir Ali Şir'e hediye etmiştir" cümlesi varsa da, ben nüshada böyle bir kayıd görmedim.

İçindekiler :

<i>Dibāce</i>	v. 1 b – 12 a
Gazel	(658) v. 13 b – 199 a
Müztezad	(1) v. 199 b
Muhammes	(3) v. 200 a – 202 a
Müseddes	(1) v. 202 a – 203 b
Terci'-i bend	(1) v. 203 b – 207 a
Rubai	(1) v. 207 a
Mesnevi	(1) v. 207 b – 212 a
Kıt'a	(48) v. 212 b – 218 a
Rubai	(129) v. 218 b – 231 a
Lugaz	(11) v. 231 b – 233 a
Muamma	(50) v. 233 b – 236 b
Tuyug	(9) v. 237 a – 237 b
Müfred	(44) v. 238 a – 240 b sonu eksik

Sonu :

کیشی عیبی یوزیکا قیلما اظهار تأمل اوز عیبینی زینهار

## IV

Topkapı, Revan Ktp., N0. 803

Cilt vişne çürüğü meşin, üstüne ebrulu kâğıd kaplı, miklepsz, sonradan bezle kaplanmış; zahriyesi yuvarlak tezhipli, vakıf mührü var, v. 1 b ve 2 a da 2 minyatür, v.2 b ve 3 a da sayfalar baştan aşağı tezhipli, sayfaların ortasında *Dibace*'nin ilk satırları. Başlıklar tezhipli, sayfa kenarları mavi ve yıldız çirzgilerle çerçevesi, gazel başları çerçevesi, ortasında *نورالله موقده ، وايضاً* gibi sözler yazılı.

Cildin eni boyu 27, 3×16, 7 cm, yazının 16, 7×9, 4 cm; kâğıd kalın âbadi, yazı ta'lik; varak sayısı 206, her sayfada beyt sayısı 15, minyatürlü, minyatürlerin sayısı 12, bulunduğu sayfalar v. 1 b, 2 a, 14 a, 24 a, 48 a, 68 a, 82 a, 98 a, 119 b, 135 b, 159 a, 169 a, bazı yapraklar kopuk, bazıları güveli; müstensihî Çelebiyyü'l-Kaymî, istinsah tarihi 939, Tebriz.

İçindekiler :

<i>Dibāce</i>		v. 2 b - 14 a
Gazel	(550)	v. 14 b - 175 a
Müstezad	(3)	v. 175 b - 177 a
Müseddes	(2)	v. 177 b - 179 a muhammes yazılı
Muhammes	(5)	v. 179 b - 182 b
Terci'-i bend	(2)	v. 183 a - 193 a
Kit'a	(45)	v. 193 b - 199 a
Rubai	(67)	v. 199 b - 206 a

Sonu :

توتغیل منکا آنجه می ناب ای ساقی  
تا انکلامای ایتسالار عذاب ای ساقی

آخر دمی عمر ایتسا شتاب ای ساقی  
کیم حشر دا مست اولای خراب ای ساقی

## V

Topkapı, Revan Ktp., No. 804

Cilt, dışı kabartma lâke, lâkenin üstü resimlerle süslü, şemse ve köşelikler oyma yaldızlı, kabartma çiçekli, cildin içi siyah üstüne sarı renkli lâke, çiçeklerle süslü şemse ve köşelikler, miklepsz, v. 1 a da I. Mahmud'un mührü, v. 1 b ve 2 a da 2 minyatür, v. 2 b ve 3 a da sayfalar



baştan aşağı tezhipli, sayıfa ortalarında *Dibāce*'nin ilk satırları, başlıklar tezhipli, sayıfa kenarlarıyla yazı kenarları mavi ve yıldız çizgilerle çerçevesi, gazel başlıkları da çerçevesi, ortasında *وايضاً*، *وايضاً* yazılı.

Cildin eni boyu 26,6×15,9 cm, yazının 15,8×8,9 cm; kâğıd zerreşan, çiçekli, yazı ta'lik, varak sayısı 214, her sayfada beyt sayısı 17, minyatürlü, minyatürlerin sayısı 8, bulunduğu sayfalar v. 1 b, 2 a, 27 b, 52 b, 79 a, 89 b, 111 b, 145 b, bazı yapraklar güveli, müstensih adı ve istinsah tarihi yok.

İçindekiler :

<i>Dibāce</i>	v. 2 b - 12 a
Gazel	(627) v. 12 b - 177 a
Müstezad	(3) v. 177 a - 178 b
Müseddes	(2) v. 179 a - 180 b
Muhammes	(4) v. 180 b - 183 a
Terci'-i bend	(3) v. 183 b - 192 a
Kıt'a	(48) v. 192 b - 198 a
Rubai	(73) v. 198 b - 205 a
Lugaz	(10) v. 205 b - 206 b
Muamma	(63) v. 207 a - 210 b
Müfred	(53) v. 211 a - 214 a

Sonu :

بیل و اغزی دین دیدیلار کیم کم دیکیل افسانه باشلادیم فی الحال کیم بر بار ایدی بر یوق ایدی<sup>4</sup>

## VI

Topkapı, Revan Ktp., No. 806

Nüsha ciltsiz, zahriyesi yok, v. 1 a da vakıf mührü, v. 1 b ve 2 a da 2 minyatür, başlıklar tezhipli, kenarları mavi ve yıldız çizgilerle çerçevesi, gazel başlıkları kırmızı ve mavi çizgilerle çerçevesi, içinde *وايضاً* yazılı, satır araları yıldızlı.

Cildin eni boyu 26,2×15,3 cm, yazının 16,7×9,5 cm; kâğıd kalın âbadi, yazı ta'lik, varak sayısı 125, her sayfadaki beyt sayısı 17, minyatürlü, minyatürlerin sayısı 3, bulunduğu sayfalar v. 1 b, 2 a,

<sup>4</sup> İlk mısradaki ikinci ک fazla

12 a, bazı yapraklar güveli, müstensihî Şeyh Muhammed ibn-i Dust Muhammed Semerkandi, istinsah tarihi 940.

İçindekiler :

<i>Dîbāce</i>	v. 2 b – 12 a
Gazel	(435) v. 12 a – 120 b sonu bir kaç varak eksik
Muhammes	(1) v. 121 a – 121 b eksik
Terci'-i bend	(1) v. 122 a – 122 b eksik
Kıt'a	(1) v. 123 a
Rubai	(25) v. 123 a – 125 b

Sonu :

جانیم غه یتیب دورور خمار ای ساقی      می توتغیل و بیرما انتظار ای ساقی  
اول اوزونک ایلا اختیار ای ساقی      توتغیل منکا سونکرا زینهار ای ساقی

## VII

Topkapı, Revan Ktp., No. 895

Cilt siyah meşin, şemse ve köşeliklerle kenarları kuru ıstampa, içi kahverengi meşin, şemse ve köşekler mavi üzerine siyah nakışlı, kenarları kuru ıstampa çerçevesi, miklebi kopmuş; zahriyesi yok, nüshanın "Ez Zeyn Mahmud b. Davud b. İbrahim b. Ramazan'ın malı olduğuna dair kayıt, bunun altında da, 919 tarihi var, v. 1 b ile 2 a da sayıfalar baştan aşağı tezhipli, ortasında ilk gazel başlıyor, v. 3 a nın baş taraflarında Ahmed b. Mehmed'in mührü, mısra araları cedveli, sayıfa kenarları mavi ve yıldız çizgilerle çerçevesi, gazel başlıkları cedveli, fakat yazısız.

Cildin eni boyu 24,7 × 16,5 cm, yazının 16,4 × 9,9 cm; Kâğıd âbadi, yazı ta'lik, varak sayısı 175, her sayıfada satır sayısı 17, minyatürlü, minyatürlerin sayısı 8, bulunduğu sayıfalar: v. 41 a, 53 b, 65 b, 80 a, 89 b, 99 b, 120 a, müstensih adı ve istinsah tarihi yok.

İçindekiler :

Gazel	(574) v. 1 b – 154 a
Müstezad	(1) v. 154 a – 154 b
Muhammes	(3) v. 154 b – 156 b
Müseddes	(1) v. 156 b – 157 b
Terci'-i bend	(1) v. 157 b – 160 b

Mesnevi	(1) v. 161 a – 165 a
Kıt'a	(49) v. 165 a – 170 b
Rubai	(57) v. 170 b – 175 b

Sonu :

هجر یتکدا مینیک صبرما جز نقصان یوق  
کونکلوم ارا غیر ناله وافغان یوق  
جایم غه حیات امیدى خود امکان یوق  
یوق صبر یوق وکونکول یوق و جان یوق

### VIII

Topkapı, Revan Ktp., No. 983

Cilt siyah lâke, üstü yıldız çiçekler ve nakışlarla süslü, şemse ve köşelikli, kenarları yıldız çizgilerle çerçevesi, içi şemse ve köşelik yerleri oyularak turuncu kâğıdla kaplanmış, siyah lâke üzerine yıldız nakışlarla süslü olan şemse ve köşelikler olduğu gibi kalmış, miklepli; zahriyesi yok, v. 1 b ile 2 a da 2 minyatür, v. 2 b ile 3 a da sayfalar baştan aşağı tezhipli, ortada *Huṭbe-i devāvin* başlıyor, her iki sayfanın üstünde ve altında *الديوان افصح الفصحا واكمل الشعرا وابلغ البلغا على شير المشتهم بنوائى* ibaresi devam ediyor; v. 4 a'nın baş tarafında Sultan Ahmed b. Mehmed'in mührü, başlık tezhipli, mısra araları cedveli, sayfa kenarları mavi ve yıldız çizgilerle çerçevesi, gazel başlıkları cedveli, ortada mavi ve yıldızla *ايضاً له* yazılı.

Cildin eni boyu 24,2 × 16,3 cm, yazının 16,5 × 9,1 cm; kâğıd âbadi, yazı ta'lik, varak sayısı 182, her sayfada satır sayısı 15, minyatürlü, minyatürlerin sayısı 8, bulunduğu sayfalar v. 1 b, 2 a, 30 b, 57 b, 98 b, 108 a, 139 b, 157 b, müstensih adı ve istinsah tarihi yok.

İçindekiler :

<i>Huṭbe-i devāvin</i>	v. 2 b – 14 a
Gazel	(551) v. 14 b – 175 b
Müstezad	(1) v. 176 a
Muhammes	(1) v. 176 b – 177 a
Kıt'a	(5) v. 177 a – 177 b
Rubai	(50) v. 177 b – 182 b

Sonu :

غمزنك اوقى ايلادى دلفكار مينى  
كوزونك داغى قيلدى زار و بيار مينى  
سين غير بيله همدم و مونس منكاغم  
القصة هلاك ايتك اى يار مينى

## IX

İst. Üniver. Ktp., Ty., No. 5470 (müzede)

Cilt siyah maroken üzerine, kenar çerçeveleriyle şemse ve köşelikleri sırma ve mavi mine ile işlenmiş, kuş resimleriyle süslü, içinde de mavi ve lacivert üzerine kahverengi şekiller, şemsenin kenarı geniş kabartma yıldız çerçevesi, kenarda geniş çerçevenin içinde yıldız kabartmalar, miklebin dışı ve içi kabın dışı ve içi gibi, miklebin sırtında :

*Bu dürc-i güher içindeki cevher-i cân  
Dîvân-ı Nevâyîdürür ey rûh-ı revân*

beyti sırma ile işlenmiş, miklebin içinde de kabartma yıldızla Farsca 2 beyt; zahriyesi tezhipli, ortasında III. Selim'in tuğra şeklinde mührü, v. 1 b ve 2 a da 2 minyatür, v. 2 b ile 3 a da sayfalar baştan aşağı tezhipli, ortalarında ilk gazel başlıyor, başlıklar tezhipli, sayfa kenarları mavi ve yıldız çizgilerle çerçevesi, gazel başlıkları tezhipli, ortada kitabeler içinde beyaz yahut yıldızla غفر الله ذنوبه، نور الله مرقده، ايضاً له، طيب الله ثراها gibi sözler yazılı.

Cildin eni boyu 26,2 × 16,2 cm, yazının 16,5 × 9,2 cm; kâğıd zerefsan, yazı ta'lik, varak sayısı 200, her sayfadaki satır sayısı 15, minyatürlerin sayısı 7, bulunduğu sayfalar v. 1 b, 2 a, 73 a, 93 b, 141 b, 142 a, 166 b; müstensihî Sultan Aliyyü'l-Kayini, istinsah tarihi yok.

## İçindekiler :

Gazel	(587) v. 2 a – 171 a
Müstezad	(3) v. 171 a – 172 b
Müseddes	(2) v. 172 b – 174 a
Muhemmes	(5) v. 174 a – 178 a
Terci'-i bend	(3) v. 178 a – 187 b
Kıt'a	(67) v. 187 b – 197 a
Muamma	(10) v. 197 b – 199 a
Lugaz	(10) v. 199 a – 199 b
Müfred	(8) v. 199 b – 200 a

## Sonu :

انداق کوروندى سبزه اراسيده لاله‌لار کيم سبزه خطلار ايلکيده کلکون پيالار

## X

Süleymaniye Ktp., Fatih, No. 3887

Cilt baruti meşin, üstü yıldız çizgiler, nakışlar ve resimlerle süslü, içi kahverengi meşin, ortasında mavi üzerine siyah kabartma nakışlarla süslü şemse, miklebin üstü de kabın üstü gibi, içi kahverengi, kabartma nakışlarla süslü, cilt sonradan tamir görmüş; zahriyede I. Mahmud'un vakıf mührü, başlık tezhipli, üzerinde beyaz kûfi yazıyla "Divan-ı Nevai" yazılı, gazeller başlıksız, başlık yerleri yıldız çizgilerle ayrılmış, sayfaya kenarları mavi yeşil ve yıldız çizgilerle çerçevesi.

Cildin eni boyu 23,8×14,9 cm, yazının 15×8,8 cm; kâğıd kalın âbadi aharlı, şeker-renk, yazının bulunduğu kısım zer-efşan, yazı ta'lik, varak sayısı 226, her sayfada satır sayısı 11; yapraklar numarasız, bazı sayfaya kenarlarında da çerçeve içinde gazeller var; müstensih adı ve istinsah tarihi yok.

İçindekiler :

Gazel	(603) v. 1 b – 215 a
Rubai	(81) v. 215 a – 225 a
Müstezad	(1) v. 225 b – 226 b

Sonu :

سچاره نوائى اول بلبل غمناك

## XI

Süleymaniye Ktp., Lala İsmail, No. 496

Cilt kahverengi meşin şemse ve köşelikler mavi üzerine siyah kabartma şekillerle süslü, şemse ve köşeliklerin kenarları yıldız çerçevesi, içi siyah meşin, şemse ve köşelikler yıldızlı, miklebin dışı ve içi de kabın dışı ve içi gibi, cilt sonradan tamir görmüş; zahriyede Lala İsmail'in vakıf mührü, başlık tezhipli, gazel başlıkları çerçevesi, içinde *ياضاً له و له ايضاً* yazılı, sayfaya kenarları yıldız ve türlü renkten çizgilerle çerçevesi.

Cildin eni boyu 24,5×15,7 cm, yazının 15,8×9,4 cm, kâğıd kalın âbadi, yazı ta'lik, varak sayısı 171, her sayfada satır sayısı 12, müstensih adı yok, istinsah tarihi 972.

## İçindekiler :

Gazel	(458) v. 1 b – 164 a
Müstezad	(1) v. 164 a – 164 b
Muhammes	(2) v. 164 b – 165 b
Rubai	(42) v. 166 a – 171 a

## Sonu :

تیل سوز بیله تا قیزنی نیکاهم نی  
هر نیجه ایتیک راک ایلادیم خامم نی  
بیر هم یتر المادی بو خودکامم نی<sup>5</sup>  
اول خامه قراق ایلادی نامم نی

## XII

Süleymaniye Ktp., Çl. Abdu'llah, No. 295

Cilt kahverengi meşin, ortada yaldızsız şemse, kenarda çizgiler, içi mukavva, miklepli; manzumeler hem metinde hem sayıfa kenarlarında, gazel sıraları değişik, eser başlıksız, gazel başlıkları da yok, sayıfa kenarları cedvelsiz.

Cildin eni boyu 20,5 × 13, 7 cm, yazının 12, 2 × 7,2 cm, bazı sayıfalarda değişik, kâğıd âbadi, yazı ta'lik, varak sayısı 173, her sayıfada satır sayısı 13, bazı sayıfalarda değişik; müstensih adı ve istinsah tarihi yok.

## İçindekiler :

Baştan 8 varakta türlü manzumeler ve notlar

<i>Dîbâce</i>	v. 8 b – 22 a
Gazel	(610) v. 22 b – 155 b
Müstezad	(1) v. 156 a – 156 a sayıfa kenarında
Müseddes	(1) v. 156 a – 157 b metinde
Muhammes	(1) v. 157 b – 159 b metinde
Terci'-i bend	(1) v. 156 b – 161 a sayıfa kenarında
Müseddes	(1) v. 159 a – 162 a metinde
Muhammes	(3) v. 162 b – 165 b „
Terci'-i bend	(1) v. 165 b – 167 b „

<sup>5</sup> Bu rubai'nin I. ve II. mısraları yanlıştır.

Kıt'a (33) v. 167 b – 169 a metinde ve sayıfa kenarında

Rubai (12) v. 169 b – 170 a metinde

İlk gazelin başı :

زهی حسنونک ظهوریدن توشوب هرکیمکایه سودا

Sonu :

قورقوتما مینی تاموغ دین ای زاهد یخ  
کیم دوزخ اینک یادی بیله جنت ایرور  
جنت منکا بولغوسی دورور اورمه زنج  
جنت که سینک بیلا دورور بار دوزخ

### XIII

Ayasofya Ktp., No. 3981

Cilt kahverengi meşin, yıldız şemseli, köşelikler küçük, kenarda yıldız çizgiler ve zencirekler, miklepli, zahriyede I. Mahmud'un vakıf mührü, başlıklar tezhipli, sayıfa kenarları mavi ve yıldız çizgilerle çerçveli, gazel başlıkları çerçveli fakat yazısız.

Cildin eni boyu 25,6×17 cm, yazının 16,×9,6 cm; kâğıd kalın âbadi, yazı ta'lik, varak sayısı 161, her sayfada satır sayısı 15, müstensihî Sultan Aliyyü'il-Meşhedî, istinsah tarihi 958, Herat.

İçindekiler :

*Hadis-i erba'in* v. 1 b – 5 b sonu eksik  
Gazel (480) v. 6 a – 144 b başı ve sonu eksik  
Rubai ve kıt'a (91) v. 145 a – 154 a başta ve arada eksikler  
Lugaz (10) v. 154 b – 156 a  
Muamma (52) v. 156 a – 159 b  
Tuyug (3) v. 159 b  
Müfred (16) v. 160 a – 161 a

İlk beyt :

کل یوزیدا بلبل سنینک اسرارینکا ناطق شمع اوتی دا پروانه سنینک حسنونکا شیدا

Son müfred :

سیل یولینده فنا دشتی ده مؤکانیم ایماس کوز الاچوق لاری نینک دود بیکان اوقلاری دور





## XV

Nuruosmaniye Ktp., No. 3881

Cildin üstü, siyah lâke üzerine yıldız çizgilerle süslü, şemseli ve köşeliklerle kenarları yıldız zencirek ve çizgilerle çerçevesi, içi turuncu, şemse ve köşeliklerle kenarlar siyah üzerine yıldız çiçekli, miklebi kopmuş; zahriyede mavi ve yıldız çiçekli sayıfa ortasında yuvarlak tezhip içinde لصاحبه السعادة والسلامة وطول العمر ما ناخت حمامة ibaresi yazılı; sayıfanın yukarısında III. Osman'ın vakıf kaydı ve mührü; başlık tezhipli, ortasında "Dibace-i güfte-i Nevai" yazılı, divanın başlığı da tezhipli, onun da ortasında "Divan-ı Emir Ali Şir el meşhur bi Nevai" yazılı, varak 13 b - 14 a zahriyede olduğu gibi, fakat ortada لصاحبه السعادة والسلامة والدولة والعظمة والحكومة والرقمة والاقبال yazılı, mısra araları cedvelli, sayıfa kenarları mavi, yeşil ve yıldız çizgilerle çerçevesi, gazel başlıkları cedvelli, mavi yapraklar ortasındaki kitabeler içinde ومن لطافة طبع حضرتہ ، وله ايضاً ، تغمده الله غفرانه ، غفر ذنوبه ، و من نتایج ذهنه رحمه الله ، طاب الله ثراه yazılı.

Cildin eni boyu 32,4 × 22 cm, yazının 20,3 × 13 cm; kâğıd kalın âbadi, yazı iri ta'lik; varak sayısı 208, satır sayısı 13, müstensih adı ve istinsah tarihi yok.

## İçindekiler :

<i>Huṭbe-i devâvîn</i>	v. 1 b - 13 a
Gazel	(531) v. 14 b - 189 b
Müstezad	(3) v. 190 a - 191 b
Müseddes	(2) v. 191 b - 193 b
Muhammes	(2) v. 193 b - 195 a
Terci'-i bend	(3) v. 195 a - 197 b
Kıt'a	(18) v. 197 b - 200 b
Rubai	(50) v. 200 b - 206 b
Lugaz	(4) v. 206 b - 207 a
Muamma	(8) v. 207 a - 207 b
Tuyug	(3) v. 208 a

## Sonu :

قاشی قدیمی جفادن یاقیلور  
اول وفا بیلمان که قیلماس یاقیلور

لعیدین جائنغا اوتلار یاقیلور  
مین وفاسی وعدہ سیدین شادمین

## XVI

Millet Ktp., Emirî, manzum, No. 465

Cilt sırtı siyah meşin, üstü kumlu yeşil bez, üstü nefti kalın kâğıd kaplı, miklepsiz, zahriye kâğıd yapıştırılarak kapatılmış; sayıfa kenarları mavi ve yıldız çizgilerle çerçevesi, gazellerle mısralar yıldız çizgilerle ayrılmış, başlıklarda kırmızı ve mavi mürekkeple **وله ايضاً** yazılı.

Cildin eni boyu 26,5 × 17 cm, yazının 17,7 × 10,6 cm; kâğıd kalın âbadi, yazı ta'lik; varak sayısı 121, satır sayısı 12, müstensih adı ve istinsah tarihi yok.

## İçindekiler :

Gazel	(303) v. 1 b – 113 b
Müstezad	(1) v. 113 b – 114 b
Muhammes	(2) v. 114 a – 115 b
Müseddes	(1) v. 116 a – 117 b
Terci'-i bend	(1) v. 116 b – 119 a
Kıt'a	(5) v. 119 b – 120 a
Lugaz	(3) v. 120 a – 120 b (1 lugaz, 2 kıt'a yazılı)
Tuyug	(4) v. 121 a (rubai yazılı)

## Sonu :

اوتكالى اول سرو كارخساريدن      يوق خبر اول سرو كارخساريدن  
هجر يدين باغ ايجره بيورور ياديه      قامتيدن سرو كارخساريدن

## XVII

Millet Ktp., Emirî, manzum, No. 466

Cilt siyah meşin, yumuşak, üstü nefti kâğıd kaplı; zahriyesi, başlığı ve gazel başlıkları yok, sayıfa kenarları cedvelsiz.

Cildin eni boyu 23,6 × 15 cm, yazının 16,7 × 9,2 cm; kâğıd venedik, yazı ta'lik, varak sayısı 148, satır sayısı 17, müstensihi Ali b. Murtaza b. Muhammed, istinsah tarihi 982.

## İçindekiler :

Gazel	(518) v. 1 b – 142 b
Rubai	(72) v. 142 b – 148 b

Sonu :

تیل سوز بیلا تا قیریتی هنکامم نی      بر هم اینا المادیم بو خودکامم نی<sup>6</sup>  
هر نیجا ایتنک راک ایلادیم خامم نی      اول خامه قراراق ایلادی نامم نی

### XVIII

Konya, Koyunoğlu Ktp.

Cilt soluk kahverengi meşin, şemse ve köşeklikler yaldızsız, içi açık kahverengi meşin, düz, miklipesiz, sonradan tamir görmüş; zahriyede bazı yerleri kopmuş bir minyatür var, minyatürdeki tasvirlerin birinin kenarında “Mir Ali Şir” yazılı, ondan önceki varakta Nevai'nin bazı manzumeleri; başlık tezhipli, tezhabin ortasında دیوان نوایی میر علی شیر علیه الرحمه yazılı, ilk iki sayıfadaki gazellerin beyt ve mısra araları yaldızlı ve dallı, gazel başlarında soluk kitabeler içinde وله ادام الله ظلال کماله ، وله اول gazel başlarında soluk kitabeler içinde وله ادام عیسه، وله ایضاً ، مدظله ve yaldız çizgilerle çerçevesi, misra araları cedveli.

Cildin eni boyu 22,7 × 14 cm, yazının 16 × 10 cm; kâğıd kalın venedik, aharlı yazı ta'lik, sayıfalar numaralanmamış, satır sayısı 12, müstensih adı ve istinsah tarihi yok, fakat gazel başlıklarındaki sözlerden, Nevai'nin sağlığında yazılmış olduğu anlaşılıyor.

İçindekiler :

Gazel	(463)
Müstezad	(1)
Muhammes	(2)
Rubai	(76)
Lugaz	(7)
Müfred	(43)

Sonu :

لطفونک . . . . بو مردودغه فی الحال      ادبار نهایتغه یتب کیلیدی یوز اقبال<sup>7</sup>

<sup>6</sup> II. mısradaki اینا المادیم , öteki nüshalarda یتا المادیم şeklindedir.

<sup>7</sup> I. mısradaki yeri açık bırakılan kelimeler nüshada okunuyor.

## XIX

## Konya, Koyunoğlu Ktp.

Cilt koyu kahverengi meşin, şemse ve kenarlıklar yaldızsız, şemsenin üstünde kabartma ceylanlar var, miklepli; zahriyede Nevai'nin *Çihil Hadîş* tercümesinin son sayıfası, başlık ve gazel başlıkları yok, sayfaya kenarları ve mısra araları cedvelsiz, bazı sayfaya kenarlarında da gazeller var. Divan *Garâ'ibü's-şığar* olmakla beraber, öteki divanlardan da manzumeler alınmış.

Cildin eni boyu 17,9×12 cm, yazının 13,7×8 cm; kâğıd venedik yazı ta'lik; varak sayısı 208,5 den başlıyor, satır sayısı 15; müstensih adı ve istihnsah tarihi yok.

İçindekiler :

<i>Dîbâce</i>	v. 5 b – 15 b	
Gazel	(638) v. 15 b – 185 b	
Müstezad	(2) v. 186 a – 187a	(biri Nevâdir'den)
Müseddes	(3) v. 187 b – 189 a	(biri <i>Bedâyi'</i> den biri <i>Fevâ-yid'</i> den)
Muhammes	(5) v. 189 a – 192 b	(ikisi <i>Nevâdir'</i> den biri <i>Bedâyi'</i> den)
Terci'-i bend	(3) v. 192 b – 202 b	(biri <i>Nevâdir'</i> den biri <i>Bedâyi'</i> den)
Kıt'a	(51) v. 202 a – 208 b	
Rubai	(2) v. 208 b	eksik

Son rubai:

كوك پويه و سير ايله طلبكار سنكا      كون سارغان بيان عشقدا بيمار سنكا  
آی داغ ايله قوللوق ايلاب اظهار سنكا      تون انجى تقریدین خریدار سنكا

## NEVÂDİRÜ'Ş-ŞEBÂB

## I

Topkapı, Revan Ktp., No. 805

Cilt, dışı lâke, koyu kahverengi üstüne yıldız çizgilerle süslü, şemse ve köşelikleri sarı kabartma, cildin içi lâke, resimlerle süslü, v. 1 b ve 2 a da 2 minyatür; zahriyesi yok, v. 2 b nin kenarında III. Osman'ın vakıf

mührü, başlık tezhipli, gazel başlıkları cedvelli, ortada « وايضاً غفر الله له » gibi söyler yazılı, sayıfa kenarları mavi ve yıldız çizgilerle çerçevesi.

Cildin eni boyu 24,6×15,8 cm, yazının 15,7×9,1 cm; kâğıd âbadi, yazı ta'lik, her sayfada beyt sayısı 15, minyatürlerin sayısı 12, bulunduğu sayfalar : v. 1 b, 2 a, 7 b, 24 a, 39 a, 57 b, 81 b, 112 a, 124 b, 151 a, 170 b, 180 b, müstensihî yok, istinsah tarihi 910.

Başı :

زهی ظهور جمالینک قویاش کبی پیدا یوزونک قویا شیغه ذرات کون اولوب شیدا

İçindekiler :

Gazel (683) v. 2 b – 183 b

Rubai (6) v. 183 b – 184 a

Sonu :

عالم بارایمش نوایا شورانکیز عالم داغی ایل باشتین ایاغ شورانکیز  
عشق ایستار ایمش سینی عدم مصری ساری بارغیل که ایرور ایل تیلکان یردا عزیز

## BEDĀYİ'U'L-VASAT

### I

Ayasofya Ktp., No. 3980

Cilt vişne çürüğü meşin, şemse ve köşelikler küçük, sarı, şemsenin etrafında sarı benekler, kabın içi mukavva, miklepsz, cilt sonradan tamir görmüş, yine yıpranmış; zahriyede I. Mahmud'un vakfı ve mührü, v. 1 b ve 2 a da sayfalar baştan aşağı tezhipli, ortada ilk gazel, gazel başlıkları çerçevesi ve tezhipli, ortada mavi ve yıldızla « وله ايضاً » yazılı; sayıfa kenarları yıldız ve mavi çizgilerle çerçevesi.

Cildin eni boyu 25×18,4 cm, yazının 16×10,2 cm; kâğıd âbadi, yazı ta'lik; varak sayısı 182, her sayfada satır sayısı 17, müstensihî Mahmud Kâtib, istinsah tarihi 957, Herat.

Başı :

ای نوبهار عارضینک صبحی غه جان پرور هوا اندین کل و بلبل تاپیب یوز برک بیرله مینک نوا

## İçindekiler :

Gazeller	(635) v. 1 b – 167 a
Müstezad	(1) v. 167 a – 167 b
Muhammes	(2) v. 167 b – 168 b
Müseddes	(2) v. 168 b – 170 a
Terci'-i bend	(1) v. 170 a – 172 a
Kaside	(1) v. 172 a – 175 a
Kıt'a	(57) v. 175 a – 180 a
Lugaz	(8) v. 180 a – 181 a
Tuyug	(1) v. 181 a – 182 a

## Sonu :

سجہ دیدم اول صنمغہ بارماغین  
قیلمادی اول ترک آخر بارماغین  
مونیجہ کیم خودرای لینگ کورکوزدی اول  
عقل حیرت قیلدی تیشلاب بارماغین

## II

## Bendeki nüsha

Cilt kırmızı meşin, şemse yeşil, kırmızı ve sarı renkli çiçeklerle kabartma, şemsenin üstünde ve altında 2 küçük şemse daha, bunların kenarları sarı çerçevesi, cildin kenarı da ince ve kalın sarı çizgilerle çift çerçevesi, miklepsiz; zahriyede "temellük" kayıtları ve mühürler, başlık tezhipli, sayfa kenarları mavi, siyah, yeşil ve yıldız çizgilerle çerçevesi, mısra araları ile gazel başları cedveli, gazel başlıkları boş, yalnız v. 49a da 161 nci gazelin başlığında tezhipli bir kitabe var.

Cildin eni boyu 25×17,2, yazının 16,4×11, cm; kâğıd venedik, yazı ta'lik, varak sayısı 168, her sayfada satır sayısı 15, müstensih adı ve istinsah tarihi yok.

## İçindekiler :

Gazel	(541) v. 1 b – 152 a
Müstezad	(1) v. 153 a
Muhammes	(2) v. 153 b – 154 b
Müseddes	(2) v. 154 b – 156 b
Terci'-i bend	(1) v. 156 b – 158 b
Kaside	(1) v. 158 b – 161 b
Kıt'a	(52) v. 161 b – 167 a
Lugaz	(8) v. 167 a – 168 a
Tuyug	(5) v. 168 b

Sonu :

اول پری عشقیدا و دیوانه‌نی  
ای که ایستارسین کلیب کاخنده کور  
بیر قدح اول کلنی خندان ایلدی  
ای کونکول نظاره ایت کل خنده کور

## FEVĀ'IDÜ'L-KİBER

I

İst. Üniver. Ktp., Ty., No. 1565

Cilt vişne çürüğü meşin, şemse yıldız üzerine siyah çiçekli, gömme, kenarları yıldız çizgi ve zencirekle çerçevesi, içi de vişne çürüğü meşin, şemse yeri yıldız cedveli, miklepli, cilt sonradan tamir görmüş, sırtına ve kenarlarına kahverengi meşin geçirilmiş; zahriyeye kalın kâğıd yapıştırılmış, başlık tezhipli, gazel başlıkları boş, sayıfa kenarları mavi ve yıldız çizgilerle çerçevesi, mısra araları yıldız cedveli.

Cildin eni boyu 25,1 × 16,7 cm, yazının 16,5 × 11,3 cm; kâğıd kalın venedik, yazı ince ta'lik; varak sayısı 240, her sayfada satır sayısı 14, müstensihî Cemşid istinsah tarihi 947.

Başı :

ای بیقی منظر طرحی غه معمار صنعونکدین بنا  
مصنوع لار فانی ولی مسلوب صانع دین فنا

İçindekiler :

Gazel	(643) v. 1 b – 203 b
Müstezad	(1) v. 203 b – 204 a
Muhammes	(2) v. 204 a – 205 b
Müseddes	(1) v. 205 b – 206 b
Müsemmen	(1) v. 206 b – 208 a
Terci'-i bend	(1) v. 208 a – 212 a
Mesnevi	(1) v. 212 a – 229 b Saki-name
Kıt'a	(48) v. 229 b – 236 b
Cevahir-i müfrede	(85) v. 236 b – 240 a

Sonu :

سیل یولیدا فنا دشتیدا مزکائیم ایماس  
کوز آلا چوغلاری نینک دودیکان اوقلاریدور

Nüşanın sonu (yayılgan tarih) :

کوروونکوز که جمشید یتمش ییلندا  
دواتی قودوغین قلم بیولا قازیب  
نوابی کتابین یازیب قیلدی تاریخ  
کتاب نوابی جمشید یازیب

## II

İst. Üniver. Ktp., Ty., No. 2794

Cilt siyah meşin, şemseli, kenarları zencirekli, sonradan tamir edilirken sırtına siyah bez geçirilmiş, miklepsz; zahriyesi başlık ve gazel başlıkları yok, sayfa kenarları cedvelsiz, manzumeler hem metinde hem sayfa kenarlarında.

Cildin eni boyu 25,1×17,1 cm, yazının 13,2×7, 3 cm (yalnız metindikiler), kâğıd venedik, yazı ta'lik; varak sayısı 197, her sayfada satır sayısı 15 (yalnız metindikiler) sonunda "İntihab-ı Nevadirü's-şebab" yazılı; müstensihî Hüseyin b. Haydarü'l-Hüseyni-i Cürcani, istinsah tarihi 1043.

İçindekiler :

Gazeller	v. 1 b - 94 a	Metinde ve kenarda
Terc'i-i bend	(1) v. 94 a - 96 a	" " "
Müstedad	(1) v. 96 b	" " "
Müseddes	(3) v. 96 b - 97 b	" " "
Kıt'alar ve matla'lar	v. 97 b - 101 b	" " "
Hayretü'l-ebrâr	v. 102 b - 196 b	

Divanın sonu :

اولکه ایلار من غم هجریدا جان بیرله وداع کاش جان دیک ایللاسا بو ناتوان بیرله وداع

Nüşhanın sonu :

امیدم بارتورور کیم کاتبی غه عنایت بیر لاقیلغای لار دعای

## DİVANLARDAN SEÇMELER

## I

İst. Üniver. Ktp., Ty., No. 242

Cilt sırtı eflâtun bez, üstü ebrulu kâğıd, miklepsz; zahriyesi, başlığı, gazel başlıkları ve kenar çizgileri yok.

Cildin eni boyu 24×17,3 cm, yazının 15,5×10,8 cm; kâğıd venedik, yazı ta'lik, sayfa sayısı 255, satır sayısı 11 - 12 değişik; müstensihî Eşheru'llah, istinsah tarihi 981.



Başı (yanlış yazılmış) :

اشرفت من عكس كأس الشمس انوار الهدى<sup>8</sup>

İçindekiler :

Gazel	(347) s. 1 – 226	arada eksik yapraklar var.
Müstezad	(1) s. 226 – 227	
Rubai	(47) s. 227 – 238	

Son Rubai :

تیل سوز بیلہ تا قیرنی بی کامم نی بیر هم یتر المادیم بو خود کامم نی  
هر نیجه ایتک راک ایلادیم خامم نی اول خامه قراق ایلادی نامم نی<sup>9</sup>

Sonunda Habibi'nin müseddesi, Fuzuli'nin naziresi ve başka bir bir nazire var.

## II

İst. Üniver. Ktp., Ty., No. 3399

Cilt vişne çürüğü meşin, düz, kenarları yıldız çerçevesi, miklepli, sonradan tamir edilerek sırtına siyah meşin geçirilmiş, başı ve sonu eksik, arada da eksikler var; zahriyesi yok, zahriye yerine yapıştırılan kâğıda Farsca bir manzume, gazel başlıkları cedveli ve kitabeli, ortasında Farsca yazılı, mısra araları cedveli, sayfa kenarları mavi ve yıldız çizgilerle çerçevesi.

Cildin eni boyu 22,4 × 14,9 cm, yazının 16,2 × 9 cm; kâğıd venedik, yazı ta'lik; varak sayısı 75, her sayfada satır sayısı 17, müstensih adı ve istinsah tarihi yok (Bu nüsha kitaplık fişinde *Garaibü's-sıgar* adıyla kayıtlı).

Başı :

سپهر دودی بو سرکشته اهی دین بولیش مکر بو آه توتین بولیش اسمان کاغذ

İçindekiler :

Gazel	(216) v. 1 a – 60 b başı, sonu ve araları eksik.
Mesnevi	(1) v. 61 a – 61 b başı ve sonu eksik
Müfred	(34) v. 62 a – 63 b sonu eksik

<sup>8</sup> شمس الکأس tamlaması كأس الشمس olacak.

<sup>9</sup> Bu rubainin I. ve II. mısraları yanlıştır.

Muhammes (2) v. 64 a – 64 b başı ve sonu eksik  
Rubai ve kıt'a (128) v. 65 a – 75 b sonu eksik

Sonu :

کر هجر اولوم حالينه يتكوردی مینی یار ایتکانی طمنه لیک اولتوردی مینی

### III

İst. Üniver. Ktp., Ty., No. 3699

Cilt kahverengi meşin, şemseli, miklepli, sonradan tamir görmüş; zahriyesi yok, başlık tezhipli, ortasında "İntihab-ı Emir Nevai" yazılı; mısra araları cedvelli, sayfaya kenarları mavi ve yıldız çizgilerle çerçevesi, gazel başlıkları olarak iki sütun arasında ایضاً له yazılı, yapraklarda yer yer güve yeniği var.

Cildin eni boyu 19,7×13,1 cm, yazının 12,8×7,9 cm; kâğıd âbadi, yazı ta'lik; varak sayısı 58, her sayfada satır sayısı 15, müstensih adı ve istinsah tarihi yok.

Başı

اشرقت . . .

İçindekiler :

Gazel	(204) v. 1 b – 52 a
Müstezad	(1) v. 52 a
Muhammes	(3) v. 52 b – 54 a
Müstezad	(1) v. 54 a – 55 a
Müseddes	(1) v. 55 a – 56 a
Kıt'a	(9) v. 56 a – 56 b
Rubai	(14) v. 57 a – 58 a

Sonu :

ایل انکا شفیق و مهربان بولماس ایمش  
بلبل غه تیکان دیک اشیان بولماس ایمش

غربت دا غریب شادمان بولماس ایمش  
التون قفس ایچره کر قیزیل کل بولسا

## IV

İst. Üniver. Ktp., Ty., No. 5468 (müzedede)

Cilt siyah meşin, şemse ve köşelikler yaldız çiçekli, kenarda iki sıra yaldız çerçeve arasında kabartma yaldız çiçeklerle süslü kitabeler, içi vişne çürüğü meşin, şemse ve köşelikler yaldız ince çerçeve içinde mavi üzerine siyah çizgilerle süslü, miklebin dışı ve içi de kabin dışı ve içi gibi; zahriyesi yok, kâğıd yapıştırılmış, başlıklar tezhipli, sayfaya kenarları mavi ve yaldız çizgilerle çerçevesi, gazel başlıkları da siyah ve yaldız çizgilerle çerçevesi, içinde mavi ve yaldız mürekkeple وايضاً له yazılı.

Cildin eni boyu 25×16,3 cm yazının 16,1×8,9 cm; kâğıd âbadi, yazı ta'lik; varak sayısı 189, her sayfada satır sayısı 17, minyatürlerin sayısı 3, bulunduğu sayfalar : v. 35 a, 70 a, 98 b, müstensih adı ve istinsah tarihi yok, ilk yaprak kopmuş, sonra başı ve sonu olmıyan *Dibāce*, ilk gazelin de başı yok, (bu nüsha kitaplık fişinde *Garaibü's-sıgar* adıyla kayıtlı).

Başı :

ایلیکی کا محافل دا بعضی عزلیاتیم مسطور بولور ایردی کاهی عباراتیم قصورین تغیر  
بیرماک بیله . . .

İçindekiler :

<i>Dibāce</i>	başı ve sonu eksik
Gazel	(593) v. 3 a – 156 a başı eksik
Müstezad	(2) v. 156 b – 159 b
Muhammes	(4) v. 159 a – 160 a
Saki-name	(1) v. 160 b – 164 b
Terci'-i bend	(2) v. 164 b – 167 a
Kıt'a	(47) v. 167 b – 173 a
Rubai	(71) v. 173 b – 180 a
Lugaz	(11) v. 180 b – 182 a
Muamma	(49) v. 182 a – 185 a
Tuyug	(10) v. 185 a – 186 a
Müfred	(48) v. 186 a – 189 a

Sonu :

بیل و اغزیدین دیدیلار کیم دیکیل افسانه باشلادیم فی الحال کیم بیر بار ایدی بر یوق ایدی

## V

İst. Üniver. Ktp., Ty., No. 5669 (müzede)

Cilt vişne çürüğü meşin, üstü lacivert üzerine kahverengi ve yıldız şekillerle süslü, kenarında kitabeler içinde kabartma yıldızla Farsca beytler, onun da kenarında yıldız çerçeve içinde mavi üzerine siyah şekiller, daha kenarda yıldız çerçeveler, içi vişne çürüğü meşin, şemse yerinde yıldız çerçeve, miklebin dışı ve içi de cildin dışı ve içi gibi, miklebdede de nüshayı ve cildi öven kabartma yıldızla Farsca beyitler; zahriyesi yok, v. 1 a ile 201 de III. Selim'in tuğra şeklinde mührü, v. 1 b ve 2 a da 2 minyatür, onu takibeden tezhipli ve minyatürlü 2 sayıfanın ortasında ilk gazel, başlıklar tezhipli, sayıfa kenarları yıldız ve türlü renkte çizgilerle çerçevesi, gazel başlıkları tezhipli, kitabeler içinde yazılı. *ایضاً له، وله ایضاً، غفر الله ذنوبه*

Cildin eni boyu 27,4×17,1 cm, yazının 16,2×9,5 cm; kâğıd zerefşan, yazı ta'lik her sayıfadaki satır sayısı 14, minyatürlerin sayısı 8, bulunduğu sayıfalar: v. 1 b, 2 a, 2 b, 3 a, 39 b, 78 b, 97 b, 158 b; müstensihi Alae'd-din Muhammed, istinsah tarihi 930, Herat.

Başı :

... اشرف

İçindekiler :

Gazeller	(497) v. 2 b – 158 a
Müstezad	(3) v. 158 a – 160 a
Müseddes	(2) v. 160 a – 162 a
Muhammes	(5) v. 162 a – 165 b
Terci'-i bend	(3) v. 165 b – 175 b
Kıt'a	(127) v. 175 b – 190 b
Muamma	(63) v. 190 b – 196 a
Rubai	(10) v. 196 a – 197 a
Müfred	(53) v. 197 b – 201 a

Sonu :

سبل یولیدا فنا دشتی دا مژکانیم اعماس کوز آلاچوق لاری نینک دودیکان اوقلاری دور

## VI

Beyazıd Ktp., No. 5691

Cilt vişne çürüğü meşin, şemseli, kenarları yıldız zencirek ve çizgilerle çerçevesi, miklepli, sonradan tamir görmüş içi yeşil aharlı kâğıd kaplı, zahriyede ve sonunda yıldız çerçeve içinde 1266 da Abdü'l-Mecid vakfından olduğu yazılı, altında Bezm-i âlem Valide Sultan'ın vakıf mührü, sayıfanın yukarısında kırmızı mürekkeple دیوان ملا نوابی قدس سره yazılı; v. 1 b de basit bir tezhibin ortasında başka bir tezhibden, üzerinde الترجیعات yazılı bir parça kesilerek yapıştırılmış, sayıfa kenarları mavi yeşil ve yıldız çiçeklerle çerçevesi, gazel başlıkları çerçeve içinde kitabeli, üzerinde kırmızı, mavi yıldızla وله ایضاً yazılı.

Cildin eni boyu 23,9×15,8 cm, yazının 17×9,6 cm; kâğıd venedik, yazı ta'lik; varak sayısı 352, her sayıfada satır sayısı 15, müstensihî Âlimü'd-din b. Şeyh Ahmedü'l-Ahsinketi, istinsah tarihi 961.

Başı :

ایکی بارماغ برله توتتوم لعلین اول رخسار ارا ایله کیم بلبل توتار کل یا فراغین منقار ارا

İçindekiler :

Gazel (1209) v. 1 b – 350 a

Terkib-i bend (1) v. 350 a – 352 a

Sonu :

تا سلامت بو خطر منزلی دین سالیب کام مآمن وصل غه بولغای توتا آماق آرام

## VII

Bayezıd Ktp., No. 5757

Cilt kahverengi meşin, kenarları yıldız zencirek ve çizgilerle çerçevesi, sonradan tamir görmüş, v. 4 ve 5 ters dikilmiş, cildin sırtına vişne çürüğü meşin geçirilmiş, içi mukavva; başlık basit tezhipli, ortasında iki yıldız yuvarlak içinde “Mecmua-i Nevai” yazılı, sayıfa kenarları, siyah ve yıldız çizgili, sayıfa içinde de düz ve eğri çizgiler var.

Cildin eni boyu 17,7×9,8 cm, yazının 11,4×5,9 cm; kâğıd aharlı, türlü renkten, bazısı zer-eşşan, yazı ta'lik; varak sayısı yok, her sayfada satır sayısı 11,9 u eğri, 2 si yan, müstensih adı ve istinsah tarihi yok.

Başı :

صبحدم محورليقدین تارتیبیان درد سری عزم دیر ایتمیم که ایچکا عین صبحی ساغری

İçindekiler :

Müseddes ve muhammes'den parçalar, gazeller, müstezad, mukattaat, rubailer, tecnisler, lugazlar, müfredler.

Sonu (Nevai'nin manzumelerinin) :

کیشی عین یوزیکا قیلما اظهار تأمل ایلا اوز عینک غه زینهار

Nüşanın sonu :

دشت غم کوشه سینی قدرینه تفویض اتمش یتنه یار اتدی بزى حسن ایلینک سلطانی

## VIII

Süleymaniye Ktp., Bağdadlı Vehbi, No. 1699 mükerrer

Cilt kahverengi meşin, şemse ile kenarların arası yıldız çiçeklerle süslü, miklepli, cilt Edirne işi; zahriyede, ortada yıldız çiçekli yuvarlak çerçeve içinde Dağıstanî Hüseyin Nazım Efendi Hazretlerinin, ihtiyarlığında bir kış gecesi Nevai'nin bazı gazellerini yazmış olduğu kaydediliyor. V. 1 b ile 2 a da başlıklar Edirne işi tezhipli, ortada *Garā'ibü's-şiğar*'ın ilk gazeli, öteki sayıfalarda beytler yıldız dallarla ayrılmış, sayfa kenarları ince siyah ve geniş yıldız çizgilerle çerçevesel.

Cildin eni boyu 21,5×11,7 cm, yazının 14×6,4 cm; kâğıd kalın aharlı, kahverengi, yazı ta'lik; varak sayısı 13, satır sayısı ilk sayfada 4, öteki sayıfalarda 8, sonundaki kıt'ada Seyyid Hüseynü'l-Hüseyni'nin yazdığı kaydediliyor; istinsah tarihi yok.

Başı :

... اشرف

Sonu (Nevai'nin manzumelerinin):

وجودینک طفیلی طقوز افلاک بو دعوی شاهدی منشور لولاک

Nüşanın sonu :

برف باران ایچره قالدی بو کیچه نای قلم چارهسز تحریر قیلدم نسخه خاقانهدن

## IX

Nuruosmaniye Ktp., No. 3975

Cilt koyu kırmızı meşin, kuru ıstampa şemse ve cedvelli, miklepli, üst kapak, kopuk başı eksik, gazeller “r” harfinden başlıyor, v. 1 a-3 a da hem metinde hem kenarda Nevai'nin gazelleri, v. 3 a dan sonra metinde Vāhidi'nin Arapca شرح ديوان المتني adlı eseri geliyor. Nevai'nin gazelleri bunun kenarında devam ediyor, v.1 a nın alt tarafında III. Osman'ın mührü, sonradan yapıştırılmış küçük bir kâğıd üzerinde vakfiyesi, altında da Latif b. İbrahim Hanif'in mührü, sayıfa kenarları cedvelsiz.

Cildin eni boyu 25,4×17,2 cm, yazının 19×13 cm, değişik, kâğıd venedik, Nevai'nin manzumeleri ta'lik; varak sayısı 212, metnin her sayfada satır sayısı 21, müstensihî asıl eserin sonunda Osman Ubeydullahı'r-Rûmi eş şairu'l-meliki, istinsah tarihi 681 (Nevai'nin gazelleri sonradan hangi tarihte yazıldığı belli değil).

Başı (metinde v. 1 a da) :

رنك سيز خالينك جالينك خوانيده ای سيم بر  
يا عدس دور يا يابوشميش بير عدس چاغليغ شكر

Başı (kenarda) :

ايل تيليدين جانيمه كر يوزالم موجودايردر  
غم يمان كر اول قيزيل تيغ خون آلود ايرور

## X

Nuruosmaniye Ktp., No. 3999

Ebu Temmam'ın Arabca شرح الحماسة adlı eserinin sayıfa kenarlarında v. 21 b - 215 b, cilt vişne çürüğü meşin, küçük yıldız şemseli, kenarları yıldız çerçevesi, miklepli, cilt sonradan tamir görmüş, alt kapak kopmuş, zahriyede III. Osman'ın vakfiyesi ve mührü, altında “Latif b. İbrahim Hanif”in küçük mührü, zahriye sonradan ilk yaprağa yapıştırılmış.

Cildin eni boyu 25,4×16,6 cm, yazının 18,8×13 cm, bazı sayıfalarda değişik, kâğıd venedik, yazı Arabca eserin nesih, Nevai'nin ta'lik, nüshanın varak sayısı 230, her sayfada satır sayısı metindeki Arabca eserin 35, kenarda Nevai'nin 51, değişik. Arabca metnin müstensihî Osman b.

Abdu'l-lah el Aksarayı, istinsah tarihi 671 Bağdad (Nevai'nin gazellerinin ne zaman yazıldığı belli değil).

İçindekiler :

III. *Dībāce* v. 21 b – 29 a

Başı :

شکر و سپاس اول قادرغه کیم چون عدم آسایش کاهی دین وجود آرایشی اکاه لاریغه  
جلوه بوردی انسانی سائر مخلوقات دین نطق شرفی بيله ممتاز قیلدی<sup>10</sup>

Dibace'nin sonu :

هم در کهینک اقبال مکانی یارب هم باشینک اوزه تاج کیانی یارب  
جامینک دا زلال زندکانی یارب اندین سنکا عمر جاودانی یارب

Gazeller v. 29 b – 215 (eksik, r harfine kadar).

Gazellerin başı :

اشرقت . . .

Gazellerin sonu :

کوز اوجی بیرله باقتینک و قیدینک نوایی کونکلینی بیلدینک انی کیم بیر قیا باقاققه حاجتمند ایرور

## XI

Nuruosmaniye Ktp., N0. 4970

Farsca manzum ve mensur türlü eserlerden toplanmış mecmuanın 8. kitabı, hem metinde hem kenarda v. 17 a – 65 b, cilt kahverengi meşin, ince, yıldız şemseli, miklepsz; zahriyede III. Osman'ın vakfiyesi ve mührü, altında "Lâtlf b. İbrahim Hanif" in küçük mührü, eser başlıklarından bazısı âdi tezhipli, sayfa kenarları mavi, siyah ve yıldız çizgilerle çerçeveli, mısra araları cedvelli.

Cildin eni boyu 28,5×19 cm, yazının 20,5×13,2 cm (kenardaki yazılarla birlikte), bazı sayfalarda değişik, kâğıd ince âbadi taklidi, Nevai'de yazı ta'lik, nüshanın varak sayısı 162 (bundan sonrası yok), satır sayısı 15 (metinde), 38 (kenarda) değişik, metin 3 sütun üzerine, v. 16 b nin ortası boş, 17 a da Nevai'nin gazelleri başlıyor, baş tarafı kopmuş, arada yapraklar da eksik, v. 65 b deki son gazel de eksik.

<sup>10</sup> Bu III. *Dībāce* başka nüshalarda yoktur.



Başı (metinde) :

دلبری النیدا مجنون نقدجان صرف ایتمادی ای نوایی عشق اطواری مسلم دور منکا

Başı (kenarda) :

اوقی بس کیم تن دا دور تیکماس تنیغا اوزکا اوق اول که اوق دیب ناله قیلدیم ایمدی قاتقان دور منکا

Sonu :

بنده مین ساقیغه کیم بیر جام مالامال ایله ایلادی آزاد یوزمینک مبتالیق دین مینی

## XII

Millet Ktp., Hekimoğlu Ali Pş., No. 640

Cilt vişne çürüğü meşin, yıldız şemseli, sonradan tamir görmüş, miklepli; zahriyesi, yok, v. 1 a da yanlış olarak “Fevāyidü’s-şigar” yazılı, başlık tezhipli, gazellerin ve mısraların arası yıldız cedveli, sayıfa kenarları mavi ve yıldız çizgilerle çerçevesi, bazı sayfaların kenarında da gazeller var.

Cildin eni boyu 21,9×14,3 cm, yazınının 15×9,2 cm; kâğıd âbadi aharlı, yazı ta’lik, varak sayısı 239, satır sayısı 13, müstensih adı ve istinsah tarihi yok.

İçindekiler :

*Dibāce* v. 1 b – 12 a

Gazellerin başı :

روشن دورورکه مهر یوزونکدین الور ضیا یوقسانی وجه ایلا قر اندین تاپار ضیا

Gazel (538) v. 13 a – 172 b

Muhammes (1 parça) v. 172 b

Müstezad (3) v. 174 a – 175 b

Müseddes (2) v. 175 b – 177 b

Muhammes (4) v. 177 b – 180 b

Terci’-i bend (3) v. 186 a – 191 b

Kıt’a (43) v. 191 b – 199 a

Rubai (75) v. 199 a – 207 a

Lugaz ve Muamma (62) v. 207 a – 213 a

Tuyug (10) v. 213 a – 214 a

Müfred (51) v. 214 a – 218 a

*Vakfiyye* v. 218 a – 239 b

Divanın sonu :

سپیل یولیندا فنا دشتی دا...

## XIII

Üsküdar, Selim Ağa Ktp., Kemankeş, No. 454

Cilt kahverengi meşin, kuru ıstampa şemseli, miklepli, sonradan tamir görmüş, zahriyede vakıf mührü, başlık da bozuk ve küçük bir tezhip, sayıfa kenarları ve mısra araları yaldız ve siyah çizgilerle çerçevesi, gazel başlıkları yok, gazellerin son beytleri sayıfa ortasında, çerçeve içinde.

Cildin eni boyu 19,6×11,9 cm, yazının 15,1×8,7 cm; kâğıd venedik, yazı ta'lik; varak sayısı 87, satır sayısı 17, müstensih adı ve istinsah tarihi yok; hepsi 336 gazel.

## XIV

Konya, Müze ihtisas Ktp., No. 2423

Bir mecmuanın başında (v. 1 b - 39 b) 94 gazel alfabe sırasıyla.

Baş :

ای صفحه رخسارینک ازل خطیدین انشا دیباجه حسنکدا ابد نقطه سی طغرا

Son gazelin baş :

تاغ ارا فرهاد هریان سرمه قیلغان قاشنی  
کوزکا چیککان نی عجب یوز میل اقیزماق یاشنی

## XV

İst., Fahri Bilge Ktp.

H. 886=M. 1481 de yazılmış olan ve içinde *Nüzhetü'l-ervah* ile Emir Husrev'in ve Azeri'nin gazelleri bulunan bir mecmuanın sonunda, 17 varak tutan 76 gazel, alfabe sırasıyla ve 1 müstezad, arada birçok yapıtlar eksik.

Baş :

ای صفحه رخسارینک . . .

Son manzumenin baş :

ای حسنونکا ذرات . . .

## FARSCA DİVAN

## I

Türk - İslâm müzesi, No. 1952

Bu nüsha Ayasofya Ktp.den gelmiş, eski numarası 1460; cilt siyah meşin, kuru istampa, köşeliksiz, içi ebrulu kâğıd, miklepsz, sonradan ciltlenmiş; zahriyesi yok, sayıfanın yukarısında küçük bir mühür içinde Mehmed adı okunuyor, altında انتظم في سلك ملك الفقير محمد يوسف باشازاده وجميع المؤمنين والمؤمنات وعنى عنهما غفرالله له ولوالديه و ibaresi yazılı, v. 1 b boş, v. 2 a da bir minyatür, v. 2 b de eser başlıyor, başlık tezhipli, ortasında تبتع خواجه ، تبتع مير خسرو ، درطور تبتع خواجه ، تبتع مير خسرو ، تبتع يار عزيز سبيلي ، محترع gibi sözler yazılı, kitabeler de yanları kubbe tarzında mavi çizgilerle çevrilmiş.

Cildin eni boyu 24,7×17,2 cm, yazının 15,6×9,2 cm; kâğıd âbadi, yazı ta'lik; varak sayısı 167, her sayıfada satır sayısı 15, minyatürlerin sayısı 3, bulunduğu sayıfalar: v. 2a, 113b, 140b. Müstensih adı ve istinsah tarihi yok.

Başı :

بيت القصيدة همه خيل سخن وران      شه بيت جنس نظم همه مدح كستران  
حمد ثنای بادشهی دان که از رهش      یکپاره سنک شد کهر عالی افسران

İçindekiler :

<i>Dibāce</i>	v. 2 b – 3 a sonu eksik
Kaside	(6) v. 4 a – 24 a ilk kasidenin başı eksik
Gazel	(468) v. 24 a – 141 a birkaçı sayıfa kenarında
Müseddes	(1) v. 141 a – 142 a Cami'ye nazire
Mersiye	(1) v. 142 b – 144 b Cami'nin ölümüne
Tarih	(1) v. 144 b
Kıt'a	(36) v. 144 b – 148 a
Rubai	(67) v. 148 a – 154 a
Tarih	(16) v. 154 a – 155 b
Muamma	(341) v. 155 b – 166 a
Lugaz	(6) v. 166 a – 167 a

Sonu (Taht-ı revan lugazının son beyti) :

جسم او شد جار و جالس سه ولیکن زان سه شد دو بمحنت بارکش وان يك براحت کامکار

## II

Nuruosmaniye Ktp., No. 3850

Cilt koyu kahverengi meşin, şemse ve köşelikler kuru ıstampa, miklepli, cilt sonradan tamir görmüş; zahriyede III. Osman'ın vakfiyesi ve mührü, nüsha başlıksız, mısra araları cedvelli, sayıfa kenarları mavi, yıldız çizgilerle çerçevesiz, gazel başlıkları olarak cedvel ortasında تتبع خواجه، تتبع مير سهيل، در طور خواجه، جواب، احتراعی، محترع gibi sözler var.

Cildin eni boyu 29,8×18,5 cm, yazının 20,2×12 cm; kâğıd venedik, yazı kalın ta'lik; varak sayısı 183, satır sayısı 15, müstensihî Kemal ibn-i Mahmud, Hacipur şehri, istinsah tarihi 999.

İçindekiler :

*Dibāce* ve kasideler v. 1 b – 27 b Dibacenin varaklar tamir sırasında karışmış, varak 7, 3 yerine girecek

Gazel	(469) v. 27 b – 163 b
Müseddes	(1) v. 163 b – 164 b
Mersiye	(1) v. 164 b – 167 a Cami için
Kıt'a	(34) v. 167 a – 171 a
Rubai	(53) v. 171 b – 176 a
Tarih	(16) v. 176 a – 178 a
Muamma	(144) v. 178 a – 183 a
Lugaz	(3) v. 183 b

Sonu :

طيرانش به بهلويسست اما افکنده مرغها بسی بردن

## HAMSE

## I

Topkapı, Revan Ktp., No. 809

Cilt mukavva, üstü zer-efşan kâğıd, kenarları siyah meşin, miklebi kopuk, cilt dağılmış; zahriyede vakıf mührü, mesnevilerde başlık ve ad yok, bahis başları bazı kere sayıfa ortasında gömme, bazı kere bütün satır olarak kırmızı mürekkeple yazılmış, sayıfa kenarları çerçevesiz.

Cildin eni boyu 25 × 17,5 cm, yazının 17 × 10,8 cm; kâğıd kalın âbadi, aharlı, yazı ta'lik, 4 sütun üzerine; varak sayısı 271, her sayfada satır sayısı 25; istinsah tarihi ve müstensih adı yok.

Başı :

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ رسته غه چیکتی نیجه دریتیم

İçindekiler :

<i>Hayretü'l-ebrâr</i>	v. 1 b – 44 a
<i>Ferhād ü Şirîn</i>	v. 44 b – 106 a
<i>Mecnûn u Leylî</i>	v. 106 b – 144 b
<i>Seb'a-i seyyâre</i>	v. 145 b – 195 b
<i>Sedd-i İskenderî</i>	v. 196 b – 271 a

Sonu :

اوزات تنکری شکری نوایی غه تیل نوا ارتوغ ایستار ایسانک شکر قیل

## II

Topkapı, Revan Ktp., No. 810

Cilt mukavva, üstü ebrulu kâğıd, kenarları kahverengi meşin, miklepli, cilt kopmuş, zahriyede vakıf mührü, v. 1 b ve 2 a da sayfalar baştan aşağı tezhipli, ilk sayıfanın ortasından *Hayretü'l-ebrar* başlıyor; mesnevilerin başlıkları tezhipli, v. 199 a nın ortasında da ayrı bir tezhip, bahis başları tezhipler içinde türlü renkle gömme, sayfa kenarları mavi ve yıldız çizgilerle çerçevesi.

Cildin eni boyu 32,5 × 21,2 cm, yazının 21,7 × 13,6 cm; kâğıd kalın, penbe, zer-efşan, yazı ta'lik, dört sütun üzerine; varak sayısı 275, her sayfada satır sayısı 25; minyatürlü, minyatürlerin sayısı 6, minyatürlerin bulunduğu sayfalar : v. 45 a, v. 107 a, v. 107 b, v. 108 a, v. 146 b, v. 147 a; v. 199 a nın ortasında bir tezhip; müstensihi Sultan Aliyyü'l-Meşhedî, istinsah tarihi 900.

İçindekiler :

<i>Hayretü'l-ebrâr</i>	v. 1 b – 44 b
<i>Ferhād ü Şirîn</i>	v. 45 b – 107 a
<i>Mecnûn u Leylî</i>	v. 108 b – 146 b
<i>Behrām Şâh</i>	v. 147 b – 198 b
<i>İskender-nâme</i>	v. 199 b – 275 a

## III

Topkapı, Hazine Ktp., No. 802

Cilt kahverengi lâke, üstü kırmızı ve yıldız nakışlarla süslü, kenarları yıldız zencirekle çerçevesi, sonradan tamir görürken sırtına siyah meşin geçirilmiş, cildin içi kahverengi, şemse ve köşelikler gömme, içinde yıldız üzerine kahverengi kabartma nakışlar; miklepli, miklebin dışı içi, kabın dışı ve içi gibi; zahriyesi tezhipli, ortasında

میر علی شیر کر اکرام او شیر کند پیروی نام او

beyti yazılı; v. 1 b ile 2 a da sayfalar baştan aşağı tezhipli, ilk sayıfanın ortasından *Hayretü'l-ebrrar* başlıyor; her iki sayfanın ortasında ve altında "Hamse-i Nevai Rahmetü'llahi aleyh" ibaresi devam ediyor; v. 3 a nın baştarafında Sultan Ahmed b. Mehmed'in mührü, mesnevilerin başlıkları tezhipli, bahis başlıkları sayfa ortasında gömme yıldızla, mısra araları cedvelli, sayfa kenarları siyah ve yıldız çizgilerle çerçevesi.

Cildin eni boyu 29,2×18,4 cm, yazının 20,5×12,4 cm; kâğıd âbadi yazı ta'lik, dört sütun üzerine, varak sayısı 330, satır sayısı 23; minyatürlü, minyatürlerin sayısı 16, minyatürlerin bulunduğu sayfalar: v. 19 b, 45 b, 66 a, 75 a, 86 b, 92 b, 99a, 111 a, 117 b, 134 a, 145 b, 153 b, 182 a, 192 b, 209 b, 270 a; müstensihî Pîr Ahmed b. İskender, istinsah tarihi 937.

İçindekiler :

<i>Hayretü'l-ebrrar</i>	v. 1 b – 50 a
<i>Ferhād ü Şîrîn</i>	v. 51 b – 122 b
<i>Mecnûnu Leylî</i>	v. 123 b – 166 b
<i>Seb'a-i Seyyāre</i>	v. 167 b – 224 b
<i>İskerder-nāme</i>	v. 225 b – 309 b

Sonu : (Müstensihînin, Hamse'nin sonuna eklediği 4 beytlik kıt'anın son beyti).

خدا ایلاسون غرق رحمت انی که اول مستمندی دعادین انکا

## IV

İst. Üniver. Ktp., Ty., No. 5451 (müzedede)

Cilt kumlu yeşil bez, içi ebrulu kâğıd, cildin üstü kırmızı kadife ile kaplanmış; zahriyesi ve başlığı yok, bahis başları kırmızı mürekkeple sayıfa ortasında gömme, sayıfa kenarları çerçevesiz; nüsha mavi deriden mahfaza içinde.

Cildin eni boyu 43×27 cm, yazının 29,2×16,8 cm; kâğıd ince âbadi, yazı kalın ta'lik, varak sayısı 351, her sayfada satır sayısı 21; müstensihî Mir İsmail Esruşeni, istinsah tarihi yok. *İskender-name*'nin başında şunlar yazılı:

حضرت اسکندر افاق کیر      خمسة انجمن منکا بردی امیر

*İskender-name*'nin sonunda da müstensihînin 6 beytlik bir manzumesi var.

Nüshanın başı :

ای حمد اولوب محال فصاحت بیلان سنکا      اندا قسکه قرب تقوی و طاعت بیلان سنکا

İçindekiler :

Nevai'nin bazı manzumeleri	v. 1 b - 3 a
<i>Hayretü'l-ibrâr</i>	v. 3 b - 53 a
Nevai'nin bazı manzumeleri	v. 53 b - 55 a
<i>Behrâm Şâh</i>	v. 55 b - 116 a
Nevai'nin bazı manzumeleri	v. 116 b - 119 a
<i>Mecnûn u Leylî</i>	v. 119 b - 164 a
Nevai'nin bazı manzumeleri	v. 164 b - 167 a
<i>Ferhâd ü Şîrîn</i>	v. 167 b - 239 b
Nevai'nin bazı manzumeleri	v. 240 a - 243 a
<i>İskender-nâme</i>	v. 243 b - 334 a
243 a da yarı kalan	
Saki-name'nin devamı	v. 334 b - 335 a
<i>Sözlük</i>	v. 336 b - 351 a

Bu sözlükte adını Muhammedî olarak kaydeden biri, lûgat-ı fenîye meydana getirmek istediğini söylüyor ve meydana getirdiği küçük sözlükte Nevai'den tanıklar getiriyor.

Nüshanın sonu :

درسه روز تحریر یافت از برای نسخه نسخه

## V

Süleymaniye Ktp., Fatih, No. 3754

Cilt kahverengi meşin, kuru ıstampa şemseli, içi kırmızı meşin, miklepli, zahriyede I Mahmud'un vakıf mührü, mesneviler başlıksız, adları da yok, bahis başlıkları sayfaya ortasında kırmızı mürekkeple gömme.

Cildin eni boyu 24,7×16,7 cm, yazının 16,8×12,8 cm; kâğıd âbadi aharlı, yazı ince ta'lik, 4 sütun üzerine, mısra araları cedvelsiz, varak sayısı 326, satır sayısı 21; istinsah tarihi ve müstensih adı yok.

İçindekiler :

<i>Hayretü'l-ibrâr</i>	v. 1 b - 52 a
<i>Ferhâd ü Şîrîn</i>	v. 54 b - 128 a
<i>Mecnûn u Leylî</i>	v. 130 b - 175 b
<i>Seb'a-i seyyâre</i>	v. 176 b - 237 b
<i>İskender-nâme</i>	v. 238 b - 328 b

## VI

Süleymaniye Ktp., Fatih, No. 3755

Cilt koyu kahverengi meşin düz, şemse ve kenar çizgiler kuru ıstampa, içi vişne çürüğü meşin, miklebi kopmuş; zahriyede I. Mahmud'un vakıf mührü; mesnevilerin başlıkları tezhipli, mısraların arası siyah ve yıldız iki aralıklı çizgiyle ayrılmış, bazı sayfaların kenarları mavi ve yıldız çizgilerle çerçevesiz, bahis başlıkları kırmızı mürekkeple sayfaya ortasında gömme.

Cildin eni boyu 33,6×21,5 cm, yazının 22,2×13 cm; kâğıd âbadi, kalın aharlı, yazı ince ta'lik, 4 sütun üzerine; varak sayısı 275, her sayfada satır sayısı 25; istinsah tarihi 895, müstensih adı yok.

İçindekiler :

<i>Hayretü'l-ibrâr</i>	v. 1 b - 44 a
<i>Ferhâd ü Şîrîn</i>	v. 45 b - 107 a
<i>Leylî vü Mecnûn</i>	v. 108 b - 146 b
<i>İskender-nâme</i>	v. 147 b - 223 a
<i>Seb'a-i seyyâre</i>	v. 224 b - 275 b

sonu:

تی افلاک نی انکا یار ایت      شی اقلیم ایلمین خریدار ایت



## VII

Süleymaniye Ktp., Esad Ef., No. 2578

Cilt koyu vişne çürüğü meşin düz, kuru ıstampa küçük şemseli, miklepsiz, sonradan tamir edilerek tekrar ciltlenmiş; zahriyesi yok, zahriyeden önceki varakta Esad Ef.nin vakıf mührü, mesneviler de başlıksız sayıfa kenarları cedvelsiz, bahis başlıkları kırmızı, yazılar hem metinde hem sayıfa kenarında devam ediyor.

Cildin eni boyu 30,6×16,8 cm, yazının 24,2×10,9 cm; kâğıd venedik, yazı ta'lik, varak sayısı 354, metinde satır sayısı 15, kenarda 40; müstensihi Muhammed Ali b. Muhammed Hasan, istinsah tarihi: *Hayretü'l-ibrâr* 27 rebiü'l-evvel sene... *Ferhâd ü Şîrîn* 1093, *Mecnûn u Leylî* 1093, öteki mesnevilerin yok.

İçindekiler :

<i>Hayretü'l-ibrâr</i>	v. 1 b – 56 a
<i>Ferhâd ü Şîrîn</i>	v. 57 b – 139 b
<i>Mecnûn u Leylî</i>	v. 143 b – 192 a
<i>Dâstân-ı Şâh Behrâm</i>	v. 198 b – 264 b
<i>İskender-nâme</i>	v. 265 b – 354 a

Mesnevilerin arasında Nevai'nin bazı manzumeleri var. *Mecnûn u Leylî* ile *Dâstân-ı Şâh Behrâm* arasında (v. 187 - v. 192) Haydar'ın *Maḥzenü'l-esrâr*'mdan bir parça alınmış.

Nüshanın sonu (metinde) :

که بیر چاره بیر لا حرام ایلاسانک      طلب مرکبین تیزکام ایلاسانک

Nüshanın sonu (kenarda) :

ایکی دهر کامی اولوب حاصلنک      تی کوی بولغای سینک منزلنک

## VIII

Ayasofya Ktp., No. 3854

Cilt kiremit rengi bez, sonradan tekrar ciltlendiği halde yine şirazesi kopmuş, dağınık; zahriyesi yok, v. 1 b deki *Hayretü'l-ibrâr* ile v. 195 b deki *İskender-nâme*'nin başlığı tezhipli, öteki 3 mesnevinin ilk varakları minyatürlerle birlikte koparılmış; bahis başlıkları yaldız, mavi ve kırmızı

mürekkeple sayıfa ortasında gömme, mısra araları cedvelli, sayıfa kenarları mavi ve yalnız çizgilerle çerçevesi.

Cildin eni boyu 33,7×22 cm, yazının 21,7×13,4 cm; kâğıd âbadi, yazı ince ta'lik, 4 sütun üzerine, varak sayısı, 272, her sayfada satır sayısı 25; istinsah tarihi ile müstensih adı yok.

İçindekiler :

<i>Hayretü'l-ibrâr</i>	v. 1 b – 50 b
<i>Ferhâd ü Şîrîn</i>	v. 51 b – 105 b başı kopuk
<i>Mecnûn u Leylî</i>	v. 106 a – 143 b „ „
<i>Seb'a-i seyyâre</i>	v. 144 a – 195 a „ „
<i>İskender-nâme</i>	v. 195 b – 272 a

## IX

Konya, Genel Ktp., No. 6627

Cilt kahverengi meşin, meşinin üstünde kuru ıstampa düz ve kafesli çizgiler, ortada küçük şemse, şemsenin üstü kırmızı ve yıldız kabartma, şemsenin etrafında renkli küçük şekiller, miklepsiz.

Zahriyede yukarıda “Min kütübi'l-hakir Abdü'l-Hamid Ziyae'din 28 şaban 290, kuruş 1200” ibaresi, biraz altında Ziya Paşa'nın el yazısıyla şu vakfiyye yazılı: “Silk-i milkimde bulunan işbu kitab-ı nefis kalilü-'n-nüsha nevadirden olmakla Konya şehrinde vaki Valide Kethüdası Yusuf Ağa merhumun bina-kerdesi olan kütüphane derununda hıfzolunmak ve harice çıkarılmamak şartıyla vakfedilmiştir; fi şevval sene 1294, Vali-i vilâyet-i Konya imza : Abdü'l-Hamid Ziyae'd-din” ortada kitaplık müdürlüğünün nüsha hakkındaki kayıtları. Mesnevilerde başlık yok, başlık yerinde uzun ve kısa kırmızı çizgiler, bahis başları kırmızı mürekkeple sayıfa ortasında gömme, sayıfa kenarları mavi ve kırmızı çizgilerle çerçevesi, mısra araları ve bahis başları kırmızı cedvelli.

Cildin eni boyu 46,8×27,7 cm, yazının 36,3×18,8 cm; kâğıd venedik, yazı kalın ta'lik, 4 sütun üzerine, nüshada yapraklar değil sayfalar numaralanmış, eser 952 sayıfa, her sayfada satır sayısı 23, istinsah tarihi 1244, müstensih nüshasının sonundaki manzumede, adının her beytde bir harf ile gösterildiğini yazıyor. Aynı manzumede “Şeyh Muhammed Emin'e dua ediyor ve nüshanın “Hatib İbadu'llah” için yazıldığını söylüyor.

İçindekiler :

<i>Hayretü'l-ibrār</i>	s. 2 – 94
<i>Farhād ü Şirîn</i>	s. 98 – 231
<i>Mecnūn u Leylī</i>	s. 232 – 313
<i>Heft-Evrenḡ-iBehrām</i>	s. 314 – 425
<i>İskender-nāme</i>	s. 427 – 592

*İskender-nāme*'den sonra müstensihin bir eki var. Sonu:

فقير نيك اسمى هر بيت دا بير حروف ايله بولدى تام والسلام

## HAMSE'DEN

### I

İst. Üniver. Ktp., Ty., No. 1191

Cilt sırtı ve kenarları yeşil meşin, üstü kırmızı kâğıt kaplı miklepli, sonradan ciltlenmiş; zahriyesi yok, mesnevilerin başlıkları tezhipli mısra araları cedvelli, sayfaya kenarları siyah ve yıldız çizgilerle çerçevesi, bahis başlıkları sayfaya ortasında gömme, bazısı yıldızla, bazısı mavi mürekkeple yazılmış.

Cildin eni boyu 29,5×19,2 cm, yazının 23,2×13,9 cm; kâğıd âbadi, yazı ta'lik, 4 sütun üzerine; varak sayısı 160, her sayfada satır sayısı 25; istinsah tarihi ve müstensih adı yok.

İçindekiler :

<i>Hayretü'l-ibrār</i>	v. 1 b – 45 a
<i>Ferhād ü Şirîn</i>	v. 46 b – 116 a
<i>Mecnūn u Leylī</i>	v. 117 b – 160 b

### II

İst. Üniver. Ktp., Ty., No. 3230

Cilt yeşil meşin, gömme bakır şemseli, şemsenin üstünde gömme “Amel-i Molla Muhammed Zakir-i sahraf” yazılı, kenarları çizgi ve zencirekle çerçevesi, miklepsiz, sonradan tamir görmüş, sırtına ve kenarlarına kahverengi meşin geçirilmiş; zahriyede birkaç manzume var, başlık yok, sayfaya kenarları cedvelsiz.

Cildin eni boyu 30,2 × 19,2 cm, yazının 22,5 × 13,4 cm; kâğıd ince venedik, yazı ta'lik, 4 sütun üzerine; varak sayısı 121, her sayfada satır sayısı 19; istinsah tarihi ve müstensih adı yok.

İçindekiler :

*Mecnûn u Leylî* v. 1 b – 51 a

*Seb'a-i seyyâre* v. 53 b – 120 b

Sonunda (v. 121 a) müstensihin 8 beytlik bir manzumesi var :

چهل و يك ايدى مينيك سالم خواب غفلت دا اوتى احوالم

diyen müstensih 7. beytde şöyle söylüyor :

شيرك منزلى مقام ايدى خسه برله نواتى كامم ايدى

Son beyt okunmıyor.

## HAYRETÜ'L-EBRÂR

### I

Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Pş., No. 2156

Cilt kahverengi meşin, şemse ve kenarları yaldızlı, yaldızın içi kahverengi kabartma çiçeklerle süslü, miklebi kopmuş, zahriyede ve son sayfada Şehîd Ali Pş.'nin vakıf mührü; başlıksız, bahis başlıkları kırmızı mürekkeple, sayıfa kenarları cetvelsiz.

Cildin eni boyu 21,2 × 12,2 cm, yazının 13,4 × 6,2 cm, kâğıd kalın âbadi, yazı ta'lik, varaklar numarasız, her sayfada satır sayısı 17, müstensihi İlmi, istinsah tarihi 963.

*Hayretü'l-ebâr*'dan sonra, Nevai hakkında 4 sayıfalık bir yazı, 5 bendlik Farsca bir terkib-i bend, Nef'inin bir kasidesi, Abuşka sözlüğü var.

Nüşanın sonu :

یومایى : بر اچوق نسنه قاپایین دمکدر و بر نسنه صوا ایله یوماین دمکدر

### II

Ayasofya Ktp., No. 4334

Cilt, dışı, kahverengi meşin üstüne kırmızı dallı kadife, içi açık kahverengi meşin, ortada kuru ıstampa şemse, miklepli, miklebin dışı

ve içi, kabın dışı ve içi gibi; zahriyede I. Mahmud'un vakfı ve mührü, yazılar hem metinde hem de sayfaya kenarında, başlıklar tezhipli, kenardaki yazılar da mavi ve yıldız çerçeve içinde, bu yazılarda da başlıklar ve köşelikler tezhipli, bahis başlıkları yıldızlı.

Cildin eni boyu 23 X 13,8 cm, yazının 17,1 X 9 cm; kâğıd türlü renkte zer-efşan, yazı nefis ta'lik; varak sayısı 141, her sayfada satır sayısı metinde 15, sayfaya kenarında 34; müstensihî Sultan Muhammed Handan, istinsah tarihi 903.

İçindekiler :

<i>Hayretü'l-ebâr</i>	(metinde)	v.	1 b - 144 b
<i>Sübhatü'l-ebâr</i>	(kenarda)	v.	1 b - 92 a Farsca, Cami'nin eseri
<i>Naẓmü'l-cevâhir</i>	(kenarda)	v.	92 a - 121 b
<i>Kitâb-ı fâl-nâme</i>	(kenarda)	v.	122 a - 137 a Farsça
Rubaiyat	(kenarda)	v.	137 a - 141 b Farsca (Fişde Mevlânâ'nın diye kayıtlı)

Kenardaki son rubai :

ویرانه دل بوصلت آباد نشد	هرگز دلم از بدغم آزاد نشد
آن هم بمراد دل ناشاد نشد	کفتم که دی باتو بر آرم نفیسی

### III

Amasya, Bayezid Ktp., No. eski 15, yeni 550/2

Cilt silik vişne çürüğü meşin, şemseli, içi açık kahverengi meşin miklepli, I. risale, Sultan Hüseyin Baykara'nın risalesi (v. 8 a - 701 b) zahriyesi ve başlığı yok, sayfaya kenarları çerçevesiz, II. risale *Hayretü'l-ebâr*.

Cildin eni boyu 19,4 X 12 cm, yazının 14,5 X 7,6 cm; kâğıd venedik, yazı iri ta'lik; varak sayısı 140, her sayfada satır sayısı 15, müstensihî Alâe'd-din Veled Sohbet kulı Karamanlu, istinsah tarihi 1155.

### IV

İst. Üniver. Ktp., Ty., No, 2794

Aynı kitaphıkta, aynı numarada kayıtlı bulunan *Fevaidü'l-kiber*'in sonunda (v. 102 b - 196 b), istinsah tarihi 1044. Nüşanın vasfı *Fevaidü'l-kiber*'den bahsederken verildi.

Nüşanın sonu :

کوپ کوپ ایچیب بیدم اوزوم دین بارای	تا انی کوپ کوپ الیمان سیقارای
عنایت برله قیلغای لار دعایی	امیدیم بارتورور کیم کاتبی غه

## SEB'Â-İ SEYYÂRE

İst. Üniver. Ktp., Ty., No. 1409

Cilt vişne çürüğü meşin, şemse yıldız üzerine vişne çürüğü çiçekli gömme, kenarları yıldız çizgi ve zencirekle çerçevesi, içi nefti meşin, düz, kenarları cedveli, miklepli; zahriyesi yok, başlık tezhipli, sayfada kenarları mavi ve yıldız çizgilerle çerçevesi, mısra araları cedveli.

Cildin eni boyu 18,2×10,8 cm, yazının 12,7×5,6 cm; kâğıd aharlı yazı ta'lik, varak sayısı 150, her sayfada satır sayısı 17; istinsah tarihi ve müstensih adı yok.

Nüşanın sonu :

امیدم انکه کند فتح باب رحمت و لطف رحیم بر دل زار و امید بسته من

DİVANLARLA HAMSELER DIŞINDA KALAN ESERLER  
MECMŪA-İ ĀŞĀR

İst. Üniver. Ktp., Ty., No. 4149 (müzede)

Cilt kırmızı meşin, düz, kenarları kuru ıstampa çerçevesi, ortada II. Abdü'l-Hamid'in yıldızlı tıgrası, sırtı yıldızlı ıstampa, üzerinde yanlış olarak "Divan-ı Mir Gani Şir Nevai" yazılı, miklepsiz; zahriyesi yok, başlıklar ve metinde geçen adlar kırmızı mürekkeple yazılmış.

Sonunda müstensih, mecmua içinde ruk'at ve vakfiye risalesi olduğunu yazıyorsa da, mecmuada başka risale yok. Belki ciltlenirken çıkarılmış.

Cildin eni boyu 28,5×16 cm, yazının 20,2×8,3 cm; kâğıd ince, sarımtırak aharlı, yazı kalın ta'lik, varak sayısı 651, her sayfada satır sayısı 17.

Müstensih, "Tavayif-i nasraniye hükümeti eyyamında Muhammed Cevdet Beyg Dâd-hah Gazi emriyle Taşkent vilâyetinde Kâşgarlık mahallesına Muhammed Yunus Şehr-i Sebzi, istinsah tarihi 1291 – 1295 arası, her risalede değişiyor.

Başı :

صبح ترین حدیثی که راویان مجالس دین و محدثان مدارس یقین املا کنند

İçindekiler :

<i>Çihil hadîş tercümesi</i>	v. 1 a – 8 a (Cami'ninkilerle birlikte)
<i>Nesâyimü'l-maḥabbe'nin fihristi</i>	v. 9 b – 15 b
<i>Nesâyimü'l-maḥabbe</i>	v. 16 b – 340 a
<i>Ḥamsetü'l-müteḥayyirîn</i>	v. 341 b – 383 a
<i>Ḥasan Erdeşir</i>	v. 384 b – 392 b
<i>Pehlevân Muḥammed</i>	v. 393 b – 403 a
<i>Mecâlisü'n-nefâ'is</i>	v. 404 b – 562 a
<i>Maḥbûbü'l-ḫulûb</i>	v. 563 b – 635 a
<i>Kıt'a</i>	v. 636 b – 651 a

Sonu :

دیسام کہ طاعت ایتیب سجدہ دین کوتار تالماس باشیمغه اورغالی لایق کورونور او لطاعت  
قضادین انجه منکا کیلدی ذکر حاجت ایماس بیلور چو شدت حالیم نی قاضی الحاجات<sup>11</sup>

## ḤADİŞ-İ ERBA'İN

### I

Süleymaniye Ktp., Esad Ef., No. 1441/2

Cilt vişne çürüğü meşin, şemse ve kenarları kuru ıstampa miklepli, zahriyede mecmua içindeki eserlerin fihristi ve Mehmed İsmet'in mührü; zahriyeden önceki varakta Esad Ef.nin vakıf mührü; başlık yok, sayıfa kenarları cedvelsiz.

Cildin eni boyu 15,4×9,3 cm, yazının 10,5×5,5 cm; kâğıd venedik, yazı ta'lik, asıl nüshanın varak sayısı 141, *Ḥadîş-i erba'in*'in satır sayısı baştaki manzumede 13, 14, hadîs ve tercümelerinde 12, nüshadaki ilk risale ile *Ḥadîş-i erbâ'in*'den sonraki risaleler Arabca ve Farsca, *Ḥadîş-i erba'in* v. 6 b - 12 a; müstensih adı ve istinsah tarihi yok.

Başı :

حد اکاکیم کلام خیر مال قلدی ایلکا رسولی دین ارسال

Sonu :

که نواییغه اول دعا یتکای بلبل روحیغه نوا یتکای

<sup>11</sup> Bu kıt'adaki bazı kelimeler yanlışdır. Birinci mısram sonundaki کوتار تالماس kelimesi kelimesi کورونور باش, üçüncü mısradaki ذکر kelimesi ذکرى olacaktır; dördüncü mısradaki شدت kelimesi de yanlış yazılmıştır.

## II

Süleymaniye, Fatih Ktp., No. 3886

Eser, aynı kitaplıkta, aynı numarada kayıtlı bulunan "Külliyat-ı divan"ın içindedir (v. 11 b - 16 a). Nüshanın vasfı bu külliyattan bahsedilirken verildi.

## III

Süleymaniye Ktp., Aşir Ef. No. 41

Cilt, sırtı ve kenarları vişne çürüğü meşin, üstü mavi üzerine zereşan kâğıd, miklepli; zahriyede Aşir Ef.nin vakıf mührü, başlık küçük tezhipli, sayfaya kenarları mavi ve yıldız çizgilerle çerçevesi, baştaki manzumede mısra araları cedveli.

Cildin eni boyu 22×14,2 cm, yazının 12,3×7,4 cm; kâğıd kalın venedik, hadisler sülüs ile düz, tercümeler ince ta'lik ile eğri yazılmış, varak sayısı 9, her sayfada satır sayısı baştaki manzume de 11, hadisler ve tercümeler 13, müstensih adı ve istinsah tarihi yok.

## IV

Ayasofya Ktp., No. 3981

Eser aynı kitaplıkta, aynı numarada kayıtlı bulunan *Garâ'ibü's-şîgar*'ın başındadır (v. 1 b - 5 b); sonu eksiktir. Nüshanın vasfı *Garâ'ibü's-şîgar*'dan bahsedilirken verildi.

Son beyt :

هر کیشیکا رعایتی قیلسانک      منت اوتکار ماکیل کاینک غه

## V

Nuruosmaniye Ktp., No. 4968

Birçok şairlerin kaside ve gazelleriyle başka eserlerinden toplanmış mecmuanın ilk kitabı, v. 1 b - 9 a. Cilt kırmızı meşin yumuşak, şemse ve köşelikler yıldız üzerine siyah renkli, kenarları yıldız zencirek ve



çizgilerle çerçevesi, içi mavi meşin, ortada küçük şemse, kenarları zencirek ve çizgilerle çerçevesi; zahriyeden önce nücuma ait bir daire, zahriyede III. Osman'ın vakfiyesi ve mührü, altında Latif b. İbrahim Hanif'in küçük mührü, v. 1 b - ile 2 a daki başlıktan başka, kenarlar ve yer yer sayfalar tezhipli, ortada eser başlıyor, sayfalar yıldız çiçeklerle süslü.

Cildin eni boyu 24,7×15,2 cm, yazının 13,4×7,3 cm, hadislerde her varak başka renkten, son varak ebrulu, yazı ta'lik, hadisler kırmızı, mavi, siyah ve yıldızla iri düz ,tercümeler ince yazıyla eğri olarak yazılmış, hadislerden sonraki varakların kâğıdı aharlı venedik, yazı iri nesih, asıl nüshanın varak sayısı 184, satır sayısı değişik, müstensih Kasım Ali, istinsah tarihi yok, Hadis-i erbain'den sonra "suret-i küre-i zemin (harita)", bundan sonra Necati, Baki, Ahmed Pş. vb. nin Kaside ve gazelleri, sonra sırasıyla :

- Şehr-engiz-i Mesihî* v. 51 a – 56 a  
*Deli Birâderin mektubu* v. 91 a  
*Kaşîde-i birâder* (mektub) v. 92 a  
*Cevâb-ı Zâtî* (mensur ve manzum)v. 94 a  
*Cevâb-nâme-i Rümî* v. 96 a  
*Nâme-i Fırâkî-i Kütâhyevî* v. 96 b  
*Cevâb-nâme-i Birâder-i kâtib Cafer Çl.* v. 99 a  
*Hayâlî, Zâtî* ve *Fırâkî'nin* gazelleri ve kasideleri v. 101 a  
*Kaşîde-i Levâmi'u'l-bedâyi'* (edebî sanatlara dair) v. 169 b.  
 Nevâ'î, Sabrî ve başkalarının manzumeleri

Nüshanın sonu :

کیجه اولسه دمورلرلر ایاغن      که بو اشلر عجب افسونه بکزر  
 باشن کسدکجه ارتر جانی انوک      مکر دیوانه در مجنونه بکزر

## VI

Millet Ktp., Emirî, manzum, No. 807

Cildin sırtı kırmızı bez, üstü mor kâğıd, üzeri yeşil kaba kâğıdla kaplı; zahriyesi yok, başlıkta kırmızı mürekkeple ترجمه نوابی yazılı, sayıfa kenarları ve baştaki manzumede mısra araları kırmızı cedvelli.

Cildin eni boyu 22,1×14,4 cm, yazının 12×6,7 cm; kâğıd venedik, yazı hadisler kırmızı sülüs ile düz, tercümeler siyah küçük ta'lik ile, tercümelerden sayıfa ortasına gelenler eğri, varak sayısı 12, satır sayısı manzumede 12, öteki sayıfalarda 8, müstensih adı ve istinsah tarihi yok.

## I

## NAZMÜL-CEVÂHİR

Süleymaniye Ktp., Kılıç Ali Pş., No. 800/1

Cilt sırtı kahverengi meşin, üstü ebrulu kâğıd, miklepli; zahriyede ve sonunda vakıf mührü.

Cildin eni boyu 18,5×10,4 cm, yazının 11,7×6,4 cm; kâğıd venedik, yazı ta'lik; başlıkta altın yazıyla "Nazmü'l-cevâhir-i 'Alî Şîr Nevâ'î" yazılı, bahis başları ve Arapca ibareler kırmızı mürekkeple, bazı kere yaldızla, sayıfa kenarları cedvelsiz, nüshanın varak sayısı 155, *Nazmü'l-cevâhir*'in 38, satır sayısı 15, nüshanın ikinci kitabı *Mecâlisü'n-nefâ'is* (v. 40 b - 155 b); müstensihi Pîr Ahmed b. İskender, istinsah tarihi 932.

Başı :

هر لالی منشوره کیم فکرت غواصی صفا زجاجه سین باشیغه تارتیب دقت رشته سین قولیغه  
توتوب حمدو ثنا عمانیدین حاصل قیلغای

Sonu :

کیم صفحه حسنیه هوایی قیلغای      مشکین خطی حرفین ابتدایی قیلغای  
هر لفظی دا چون کسب صفایی قیلغای      امید که راقم غه دعایی قیلغای

## II

Ayasofya Ktp., No. 4334

Eser, aynı kitaplıkta aynı numarada kayıtlı bulunan *Hayretü'l-eb-râr*'ın sayıfa kenarında (v. 92 a - 121 b); nüshanın vasfı *Hayretü'l-eb-râr*'dan bahsedilirken verildi.

## I

## SİRĀCÜ'L-MÜSLİMİN

Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Pş., No. 1634

Cilt sırtı ince kahverengi meşin, üstü ebrulu kâğıd, zahriyede Şehid Ali Pş.'nin vakıf mührü, altında etrafı siyah ve yıldız çizgilerle çevrilmiş büyük bir yuvarlak içinde این رساله ایست در بیان اصول دین مسمى بسراج المسلمین از کلمات افضل الوزرا و افصح الشعرا امیر علیشیر المتخلص بالانوائی cümlesi yazılı.

Cildin eni boyu 21,5×15 cm, yazının 12,4×8,8 cm; kâğıd venedik, yazı nes-ta'lik, varak sayısı 18, her sayıfada satır sayısı 7, müstensih Hacı Muhammed, istinsah tarihi yok.

Başı :

چو یوندم خامه مشکین شامه      قبلاى حق آ تی بیرله زب نامه

Sonu :

دعا بیرله مینی هم ایلابان یاد      روانم اول دعادین ایلاکای شاد

## MECĀLİSÜ'N - NEFĀ'İS

## I

İst. Arkeoloji müzesi Ktp., No. 178

Cilt kahverengi meşin, kuru ıstampa gömme şemseli, kenarları yıldız çerçevesi, kabın içi de aynı renkte meşin, kenarları yıldız çerçevesi, miklepsiz, ebrulu kâğıd, kapaktan sonra gelen zahriyede "Mecalisü'n-nefais-i Navai" yazılı, arka sayıfanın baş tarafında ta'lik yazı ile Nevai'nin bir beyti ve Çağatayca birkaç kelimenin anlamı, bundan sonraki sayıfa ile v. 1 a da birkaç mühür; sayıfa kenarları mavi ve yıldız cedveli, bazı sayıfa kenarlarında, metinde geçen birkaç kelime açıklanmış, has adlar kırmızı mürekkeple, bazı kere de yıldızla yazılmış, bahis başları da kırmızı bazı kere yıldızla.

Cildin eni boyu 19,5×11,5 cm, yazının 12,5×6 cm; kâğıd âbadi aharlı, yazı ta'lik, varak sayısı 161, her sayıfada satır sayısı 12; müstensih adı ve istinsah tarihi yok.

Başı :

ايلا ب يوز و زلفدين كل و ريحاني      يوز حمد انكاكيم ياساب جهان بستاني  
نظم اهلين اينك بلبل خوش الحاني      قيلدى ياساچ بو باغ روح افزاني

Sonu :

كون شمسسى چترجاهى اولسون يارب      كوك عرصهسى بزمكا هي اولسون يارب  
هر ايشيدا حق پناهي اولسون يارب      كوك عددى سپاهى اولسون يارب

## II

İst. Üniver. Ktp., Ty., No. 841

Cilt sırtı ve kenarları vişne çürüğü meşin, üstü kahverengi ebrulu kâğıd, kenarları yıldız zencirekli, içi ebrulü kalın kâğıd, zahriyede nüshanın eski sahiblerine ait bazı kayıtlarla mühür, ayrıca "Darilfunun Edebiyat Fakültesi kütüphanesi" mührü var, başlık tezhipli, bahis başları ve has adlar kırmızı mürekkeple sayıfa kenarları cedvelsiz.

Cildin eni boyu 17,6 × 10,4 cm, yazının 10,7 × 5,4 cm; kâğıd âbadi taklidi, şeker -renk, yazı ta'lik; varak sayısı 120, satır sayısı 13, müstensihî Burhan b. Zeyne'l-H'âfî, istinsah tarihi 942.

## III

Süleymaniye Ktp., Fatih, No. 4065

Cildin sırtı, kenarları ve şemsesi vişne çürüğü meşin, üstü ebrulü kâğıt miklepli; zahriyede I. Mahmud'un vakfiyesi ve mührü, başlık tezhipli, ilk iki sayıfanın kenarları yıldız cedvelli, öteki sayfalar cedvelsiz, bahis başları ve şahıs adları kırmızı mürekkeple.

Cildin eni boyu 20 × 11,7 cm, yazının 13,4 × 6,7 cm; kâğıd venedik, yazı ta'lik; varak sayısı 117, satır sayısı 13, müstensihî adı ve istinsah tarihi yok.

## IV

Süleymaniye Ktp., Esad Ef., No. 1675

Cilt, sırtı ve kenarları vişne çürüğü meşin, üstü ebrulu kâğıd miklepli; zahriyede Esad Ef. nin vakıf mührü, başlık yok, sayıfa kenarları cedvelsiz, bahis başlıkları ve şahıs adları kırmızı mürekkeple yazılmış.

Cildin eni boyu  $23 \times 14,6$  cm, yazının  $17,2 \times 8,2$  cm; değişik, kâğıd venedik, yazı nes-ta'lik; varak sayısı 87, satır sayısı 15, müstensih adı ve istinsah tarihi yok.

## V

Süleymaniye Ktp., Kılıç Ali Pş., No. 800/2

Eser, aynı kitaphkta, aynı numarada kayıtlı bulunan *Nazmü'l-cevahir*'in sonunda (v. 40 b - 155 b). Nüshanın vasfı *Nazmü'l-cevahir*'den bahsederken verildi; başlıkta kırmızı mürekkeple *Mecalisü'n-ne-fais* yazılı, bahis başları ve has adlar kırmızı mürekkeple, bazı kere yaldızla; Mecalis'in varak sayısı 116.

## VI

Bayezid Ktp., Veliyye'd-din, No. 2661

Cilt kahverengi meşin, yaldız şemseli, şemsenin üstü kabartma siyah çiçekli, kenarı yaldız çizgili, içi vişne çürüğü meşin, şemse yerinde yaldızlı küçük bir şekil, miklepli; zahriyede ve sonunda vakıf mührü, başlık küçük âdi tezhipli, sayıfa kenarları kırmızı, mavi ve yaldız çizgilerle çerçevesi, bahis başlarıyla has adlar kırmızı mürekkeple yazılmış.

Cildin eni boyu  $19,4 \times 11,1$  cm, yazının  $13,5 \times 6$  cm; kâğıd âbadi, yazı ta'lik, varak sayısı 88, satır sayısı 19, müstensih adı ve istinsah tarihi yok.

## VII

Ayasofya Ktp., No. 2045

Cilt kahverengi meşin, kuru ıstampa gömme şemseli, kenarları cedvelli ve zencirekli, kabın içi açık kahverengi meşin, miklepli, şirazesi kopuk, kapta ve içindeki kâğıtlarda güve yeniği var; zahriyede I. Mahmud'un vakfiyesi ve mührü, sayıfa kenarları mavi, siyah yaldız çizgilerle çerçevesi, has adlar ve meclis başlıkları kırmızı mürekkeple yazılmış; başta v. 1 b - 5 a da fihrist, sonunda v. 86 a - 90 a da Baykara için 1, Nevai için 2 Farsca kaside.

Cildin eni boyu  $21,4 \times 11,5$  cm, yazının  $15,2 \times 7$  cm, kâğıd âbadi aharlı, yazı ta'lik; varak sayısı 90, her sayıfada satır sayısı 20, müstensihî Muhammed b. Hacı Mahmud, istinsah tarihi 948, Şam.

Nüşanın başı :

علی شیر بیک نینک مجالس النفایس آتلیغ کتابی نینک فهرستی بو کتاب دا سیکیز مجلس دور

Nüşanın sonu :

بر خط فرمان توبادا سرکردن کشان هر که سر تابد زخمت پای او بادا قلم

### VIII

Millet Ktp., Emiri, Tarih, No. 779/1

Cilt, sırtı ve kenarları kahverengi meşin, üstü ebrulu kâğıd, miklepli, üzeri vişne çürüğü kaba kâğıdla kaplı, zahriyesi yok, ilk iki sayıfanın başlığı yaldızla süslü, Arapca ibarelerle has adlar kırmızı mürekkeple yazılmış, sayıfa kenarları kırmızı çizgilerle cedvelli.

Cildin eni boyu  $19 \times 13,7$  cm, yazının  $14 \times 8$  cm; kâğıd venedik, yazı ta'lik, nüşanın varak sayısı 119, *Mecalis*'in 62, satır sayısı 19, müstensih adı ve istinsah tarihi yok; nüşanın 2. eseri *Hamsetü'l—mütehayyirîn* (v. 62 a - 95 b), 3. eseri *Vakfiyye* v. 95 b - 113 b).

### IX

Millet Ktp., Caru'llah, No. 1573

Cilt siyah meşin, miklepsiz, sonradan tamir görmüş, sırtına ve kenarlarına vişne çürüğü meşin geçirilmiş, çok eski, baştan sona kadar güve yeniği içinde, zahireyede vakıf mührü, başlık yok, has adlar kırmızı mürekkeple yazılmış, sayıfa kenarları cedvelsiz.

Cildin eni boyu,  $16,9 \times 11$  cm, yazının  $12,5 \times 5,8$  cm; kâğıd venedik, yazı ta'lik; varak sayısı 115, satır sayısı 13, müstensih adı yok, istinsah tarihi 934.

## X

Ankara D. T-C. Fk. Ktp., İsmail Saib Ef., No. 1/2286

Cilt sırtı kırmızı meşin, üstü mukavva, miklepsz, başlık tezhipli, sayıfa kenarları ile mısra araları çerçevesi, bahis başları kırmızı mürekkeple.

Cildin eni boyu  $19,6 \times 12,4$  cm, yazının  $13,7 \times 7$  cm; kâğıd sarı aharlı, yazı nes-ta'lik; varak sayısı 80, her sayıfada satır sayısı 15, müstensih adı yok, istinsah tarihi 6 safer 962.

## XI

Ankara Genel Ktp., No. 634

Cilt, sırtı ve kenarları kahverengi meşin, üstü ebrulu kâğıd, miklepsz, sonradan tamir görmüş; zahriyede Farsca bir gazelin bir parçası, başlık yok, şair adları kırmızı mürekkeple, sayıfa kenarları cedvelsiz, sonunda "temmet" yazılmış, fakat sekizinci meclis yok.

Cildin eni boyu  $26 \times 12,8$  cm, yazının  $15 \times 7,4$  cm; kâğıd venedik, yazı ta'lik; varak sayısı 86, her sayıfada satır sayısı 15, müstensih adı ve istinsah tarihi yok.

## MAHBÜBÜ'L-KULÜB

## I

İst. Üniver. Ktp., Ty., No. 5757

Cilt kırmızı meşin, sonradan ciltlenmiş, şemse yerinde yıldız çizgilerle bir şekil var, kenarları yıldız zencirekli, miklepsz; zahriye kâğıd yapıştırılarak kapatılmış, başlık yok, başlık yerinde kırmızı mürekkeple yanlış olarak هذا كتاب محبوب الغيوب yazılı, sonradan üstüne siyah mürekkeple القلوب yazılmış, sayıfa kenarları cedvelsiz.

Cildin eni boyu  $18,4 \times 12,1$  cm, yazının  $12,8 \times 6,5$  cm, bazı sayıfalarda değişik, kâğıd venedik, yazı ta'lik; varak sayısı 125, her sayıfada satır sayısı 13, müstensihi Derviş Hüseyinü'r-Rumî, istinsah tarihi 977, Mısır, Kahire.

Başı :

حمد انكا كيم ذا تيغدا انجا سزا واردور ايتسا بولماس و ثنا انكا كيم احسانيغه انجا كيم  
یری باریتسا بولماس<sup>21</sup>

Sonu :

بو نامهغه كيم لسانم اولدی قایل کلیم تیلی هر نوع ایلینک ایشی کا ناقل  
تاریخی چو خوش لفظی دین اولدی حاصل هر کیم اوقیسه الهی بولغای خوش دل

## II

Süleymaniye Ktp., Esad Ef., No. 1700

Cilt, sırtı ve kenarları kahverengi meşin, üstü ebrulu kâğıd, yer yer yırtık, miklepsz; zahriyede Esad Ef. nin vakıf mührü, başlık yok, sayıfa kenarları cedvelsiz, fasıl başları kırmızı mürekkeple yazılmış.

Cildin eni boyu 20,5 × 14,5 cm, yazının 13,8 × 8 cm; değişik, varak sayısı 86, satır sayısı 17, müstensih adı ve istinsah tarihi yok.

## III

Süleymaniye Ktp., Lala İsmail, No. 251

Cilt kahverengi meşin, şemseli, miklepsz, sonradan tamir görmüş; zahriyede vakıf mührü, başlık yok, sayıfa kenarları cedvelsiz.

Cildin eni boyu 16,2 × 9,5 cm, yazının 10,1 × 5,2 cm; kâğıd venedik, aharlı, yazı ta'lik; varak sayısı 111, satır sayısı 14, müstensih adı ve istinsah tarihi yok.

## IV

Süleymaniye Ktp., Lala İsmail, No. 252

Cilt koyu vişne çürüğü meşin, şemse kırmızı çiçekli yaldız gömme, kenarları yaldız zencirek ve çizgilerle çerçevesi, miklepli; zahriyesi yok, başlık küçük tezhipli, bahis başları kırmızı mürekkeple yazılmış, sayıfa kenarları mavi, kırmızı, siyah ve yaldız çizgilerle çerçevesi.

<sup>12</sup> Bu cümle yanlışdır. zahriyede Esad Ef. nin vakıf mührü, başlık yok, sayıfa kenarları cedvelsiz, zahriyesi yok, başlık küçük tezhipli, bahis başları kırmızı mürekkeple yazılmış, sayıfa kenarları mavi, kırmızı, siyah ve yaldız çizgilerle çerçevesi.



Cildin eni boyu 20,2×11,7 cm, yazının 13×6,7 cm; kâğıd ince âbadi taklidi, yazı ta'lik; varak sayısı 115, satır sayısı 13, müstensihî Musa Semerkandi, istinsah tarihi 966, Mısır.

## HAMSETÜ'L-MÜTEHAYYİRİN

### I

Millet Ktp., Emirî, Tarih, No. 779/2

Eser, aynı kitaplıkta aynı numarada kayıtlı bulunan nüshanın *Mecâlisü'n-nefâ'is*'den sonra II. kitabı (v. 62 a - 95 b), nüshanın III. kitabı *Vakfiyye* (v. 95 b - 113 b); nüshanın vasfı *Mecâlisü'n-nefâ'is*'den bahsedilirken verildi.

Başı :

اول عالم علامه يوز حمد و ثنا      کیم آدميله توزدی چو بو دیر فنا  
علمیغه ملک سورمدی بر حرف یانا      جز نکته سبجانک لا علم لنا

Sonu :

شاه معنی اکرت صورت افتاد چنین      باد تا حشر شه صورت ومعنی آمین

## VAKFIYYE

### I

Süleymaniye Ktp., Fatih, No. 3886

Bu eser aynı kitaplıkta, aynı numarada kayıtlı "Külliyat-ı divan"ın içindedir (v. 631 - 648). Nüshanın vasfı külliyattan bahsedilirken verildi.

Başı :

علوم حقایق بلکه حقایق علومى نینک فصیح کلام لیق و صحیح حدیث لیق مدرس لاری

Sonu :

بو قاعده نى کیم که توزار بار اولسون      تینکری باری حالت دا انکا یار اولسون  
کیم بوزسا بوزوقلوق قاسزاوار اولسون      حق نعمت وقهریغه کرفتار اولسون

## II

Millet Ktp., Emirî, Tarih, No. 779/3

Eser, aynı kitaplıkta aynı numarada kayıtlı bulunan nüshanın *Mecalisü'n-nefais*'den sonra III. kitabı (v. 95 b - 113); v. 113 b - 119 b de "Lugat-ı Mir Ali Şir Nevai" başlıklı 583 kelimelik küçük bir sözlük; nüshanın ikinci kitabı *Hamsetü'l-mütehayyirin* (v. 62 a - 95 b); nüshanın vasfı *Mecalisü'n-nefais*'den bahsedilirken verildi.

## III

Millet Ktp., Hekimoğlu Ali Pş., No. 640

Aynı kitaplıkta aynı numarada kayıtlı bulunan "Nevai diyanından seçmeler" in bulunduğu nüshanın sonundadır (v. 218 a - 239 b); nüshanın vasfı bu seçmelerden bahsedilirken verildi.

## SONUÇ :

Türkiye kitaplıklarında tesbit edebildiğim Nevai yazmaları bunlardır. Nevai adına kayıtlı bulunan Seb'atü ebhur adlı Arapça sözlük nüshalarından başka bir yazımda bahsetmiştim. 13.

Nevâ'î yazmalarının bulunduğu kitaplıklar :

Türk-İslâm müzesi, Topkapı-Revân, Topkapı-Hazine, Arkeoloji müzesi, İstanbul Üniversitesi, Süleymaniye-Fatih, Süleymaniye-Esad Ef., Süleymaniye - Aşir Ef., Süleymaniye - Kılıç Ali Pş., Süleymaniye-Şehid Ali Pş., Süleymaniye - Lala İsmail, Süleymaniye - Çelebi Abdul'lah, Süleymaniye - Bağdadlı Vehbi, Bayezid, Bayezid - Veliyye'd-din, Ayasofya, Nuruosmaniye, Millet - Emirî, Millet - Hekimoğlu Ali Pş., Millet - Caru'llah, Vefa - Atıf Ef., Üsküdar - Selim Ağa Kemankes, Ankara D. T-C. Fakültesi, Ankara Genel, Konya Genel, Amasya, Bilge, Koyunoğlu, Levend kitaplıkları. Göremediğim özel kitaplıklar bir yana, başka resmî kitaplıklarda Nevai yazmaları yoktur.

Kitaplıklardaki Nevâ'î yazmalarının eserlere göre sayısı :

Külliyât: 2, külliyât-ı devâvîn : 5, *Garâ'ibü's-şigar* : 17, *Nevâdirü's-şebâb* : 1, *Bedâyi'u'l-vasat* : 2, *Fevâ'idü'l-kiber*: 2, divanlardan seçmeler:

<sup>13</sup> Bak. *Nevâ'î'nin Arapça Sözlüğü*, *Türk dili araştırmaları yillığı-Belleten* 1956;

<sup>14</sup> *Nevâ'î'ye atfedilen bir eser, Mu'ammeyât-ı Esmâ-i Hüsnâ, Türk dili araştırmaları yillığı - Belleten*, 1957

15, *Farsca Dīvān* : 2, *Ḥamse*: 9, Eksik *ḥamseler*: 2, *Ḥayretü'l-ibrār* : 4, *Seb'a-i seyyāre* : 1, *Ḥadīş-i erba'in* : 6, *Naẓmü'l-cevāhir*: 2, *Nesā'imü'l-maḥabbe* : *Mecālisü'n-nefā'is* : 11, *Maḥbübü'l-ḫulüb* : 4, *Ḥamsetü'l-müteḥayyirīn* : 1, *Vakfiyye* : 3.

Nevā'î'nin eserlerinden, *Mecnûn u Leylî*, *Sedd-i İskenderî*, *Lisānü't-ṭayr*, *Nesā'imü'l-maḥabbe* *Muhākemeytü'l-luġateyn*, *Mizānü'l-evzān*, *Münşe'ât*, *Münacât*, *Dibâceler*, *Târiḫ-i enbiyâ*, *Târiḫ-i mülük-i'Acem*, *Ḥālât-ı Seyyid Ḥasan Erdeşir*, *Ḥālât-ı Pehlevân Muḥammed*, ayrı nüsha olarak yoktur.

Nüshalar arasındaki başlıca farklar :

a) Her iki külliyyat, içindeki eserler bakımından birbirinin aynıdır. Yalnız Gazellerle *Mecālisü'n-nefā'is*'de yer alan şairlerin sayısı değişiyor. Şairin son eseri olan *Maḥbübü'l-ḫulüb* ile, Divanları için yazdığı son *Dibâce* her ikisinde de yoktur. Farsca eserleri de (1 divan, 1 münşaat, 1 muamma risalesi) külliyyatı dışında kalmıştır.

b) Divanlar külliyyatı, birbirinden oldukça farklıdır. Üniversite (No. 5452) ve Konya (No. 6623) nüshalarında 4 divan birbirini takib ediyor. Revan (No. 807), Üniversite (No. 2001), ve Fatih (No. 3886) nüshalarında ise, 4 divan birbirine karıştırılmıştır, 4 divandaki gazellerle öteki şekiller arka arkaya sıralanmıştır. Konya nüshasındaki gazeller hayli eksiktir.

c) Divanlarda gazel sayısı birbirinden farklıdır.

ç) Bazı divanlara, Nevā'î'nin öteki divanlarından manzumeler karışmıştır. Meselâ her divanda birer müstezad varken, bazılarında birden fazla müstezad görülmektedir, fazlası öteki divanlarından alınmıştır.

d) Bazı nüshalar *Ġarā'ibü's-şığar* adını taşıdığı ve "Eşrekat..." kelimesiyle başladığı halde, içinde öteki divanlardan da bazı manzumeler bulunmaktadır. Meselâ Nevā'î, muammaları ikinci, lugazlarla tuyugları üçüncü, müfredleri dördüncü divanına aldığı halde, bunlar *Ġarā'ibü's-şığar* nüshalarının çoğunda görülmektedir.

e) Divanlardan seçmeler, keyfe göre hazırlandığı için şüphesiz farklı olacaktır. Bu nüshalardan bazısı "Eşrekat..." ile başladığı için *Ġarā'ibü's-şığar* adıyla kaydedilmiştir.

f) *Mecālisü'n-nefā'is*'de şairlerin sayısı her nüshada değişiyor.

g) Hamselerle öteki nüshalar -imlâ değişiklikleriyle atlanmış bazı beytler bir yana- hemen birbirinden farksızdır.